

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

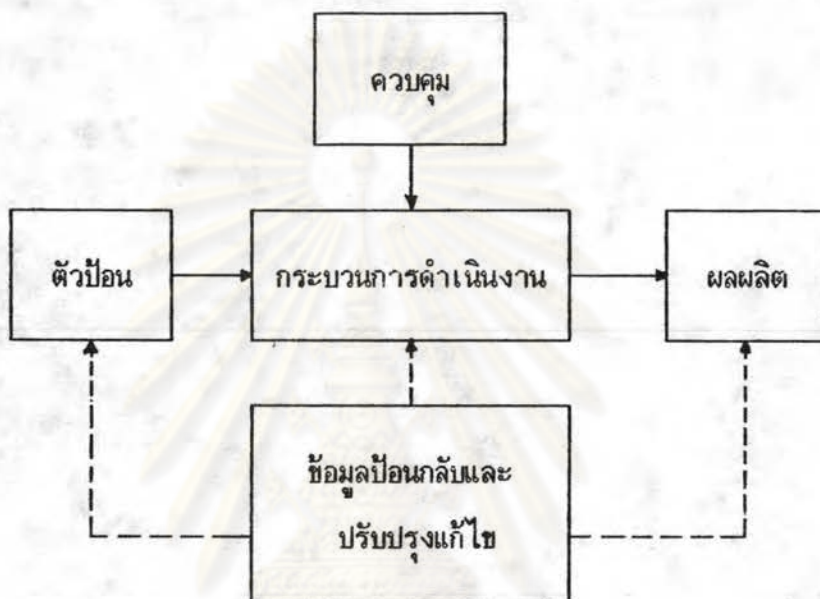
การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะถือว่าเป็นกระบวนการผลิตกำลังคนระดับสมองของประเทศ และถือเป็นขั้นสูงสุดในระบบการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และคุณธรรม ก่อนที่จะให้บุคคลเหล่านั้นได้เข้าสู่วงการวิชาชีพเพื่อเป็นกำลังของประเทศชาติต่อไป (สายหยุด จำปาทอง 2531: 9) ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนไว้อย่างกว้างขวาง ทั้งนักการศึกษาชาวต่างประเทศและชาวไทย ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้ 4 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนในด้าน ผู้สอน ผู้เรียน วงจรการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน
2. การจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา
3. พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอน

เนื่องจากการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ดังนั้นการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนอันเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการที่จะส่งเสริมให้ผลผลิต คือ บัณฑิตที่จบออกไปสู่สังคมมีคุณภาพ นักการศึกษาต่างประเทศหลายคนให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดระบบการเรียนการสอน เช่น กลาสเซอร์ (Glasser 1962) บานาธี (Banathy 1968) เค็มพ์ (Kemp 1971) และบางคนก็ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยเสนอความคิดออกมาในรูปของการวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน เช่น แครอล (Carroll 1963) และบลูม (Bloom 1968) โดยเฉพาะการมององค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนให้เป็น

ระบบ อันหมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่ จุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้กำหนดไว้ (สังต์ อูทราพันธ์ 2527: 5) เพื่อที่จะพิจารณาภาพของระบบการเรียนการสอนให้ชัดเจน อาจเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

เมื่อพิจารณาถึงแนวความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา สามารถจัดแนวความคิดเป็นหมวดหมู่โดยสรุปดังนี้

1. ตัวป้อน (Input) ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหาวิชา และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน เช่น การจัดเวลาเรียน การจัดห้องเรียน ห้องสมุด ฯลฯ
2. กระบวนการดำเนินงาน (Process) หมายถึง วิธีจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมทักษะการเรียน
3. การควบคุม (Control) เป็นการเสริมให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ เช่น การตรวจสอบความรู้ผู้เรียนขณะเรียน การใช้คำถาม การให้กำลังใจ
4. ผลผลิต (Output) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนตั้งไว้ โดยอาจพิจารณาจากความรู้ความสามารถของผู้เรียนหลังจากจบการเรียนในวิชานั้น ๆ

5. ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เป็นการวิเคราะห์ผลผลิตโดยวิธีการวัดผลทั้งในด้านผู้เรียน และอาจรวมถึงการประเมินผลการสอนของผู้สอน ซึ่งจะนำผลนี้มาวิเคราะห์หาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข

ถ้าจะพิจารณาโดยภาพรวมเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ ได้มีผู้จัดทำหมวดหมู่ขององค์ประกอบการเรียนรู้การสอนให้เด่นชัด เช่น ไททฤษฎี ลินลาร์ตัน (2524: 157-174) สัจด์อุทราห์มัท (2527: 30-31) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527: 92) และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530: 59-60) ซึ่งสรุปได้ 4 ด้านดังนี้

1. ด้านผู้สอน
2. ด้านผู้เรียน
3. วงจรการเรียนรู้การสอน
4. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้การสอน

1. ด้านผู้สอน ผู้สอนหรือในระดับอุดมศึกษานิยมเรียกกันว่า "อาจารย์" นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้บรรลุผล ซึ่ง ภิญญีสาสตร (2526: 178-179) ได้กล่าวว่า อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียน อาจารย์ผู้สอนจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ เป็นผู้มั่งคั่งธรรม จริยธรรมในระดับที่วิญญาณจะพึงปฏิบัติได้ และมีลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย... ทั้งในแง่บุคลิกภาพทั่วไป ความสัมพันธ์ต่อศิษย์ และบทบาทต่อสังคม นอกจากนี้ อาจารย์ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่ต้องหาความรู้เพิ่มเติมและฝึกอบรมให้มีความรู้ความสามารถก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปตลอดเวลา

การเป็นครูที่ดีพร้อมนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องใช้เวลาฝึกฝนและเรียนรู้ เพื่อพัฒนาปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น วิธีการหนึ่งที่ได้มีการศึกษาและวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลที่จะช่วยชี้แนะหรือใช้ประกอบการพิจารณาในการปรับปรุงตัวผู้สอนให้เป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน คือ การสอบถามความเห็นของผู้เรียนซึ่งนับว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่สามารถให้ข้อคิด โดยตรงเกี่ยวกับลักษณะอาจารย์ที่สอนดีหรือที่พึงปรารถนาของผู้เรียน ซึ่งบางครั้งก็ใช้ชื่อเรียกว่า อาจารย์ในอุดมคติ ได้มีผู้ที่ศึกษาและวิจัยเรื่องอาจารย์ในอุดมคติของนักศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศไว้หลายคน เช่น การ์ดเซลลา (Gadzella

1974: 9) ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักวิจัยสถาบัน ของ New York State University College ได้ยกตัวอย่างถึงการวิจัยเรื่อง อาจารย์ในอุดมคติของนักศึกษาใน Western Washington State College โดยใช้แบบสอบถาม ถามนักศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 300 คน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะอาจารย์ในอุดมคติของนักศึกษาที่สำคัญที่สุด ตามลำดับความสำคัญ 5 ด้าน คือ

1. มีความสนใจและกระตือรือร้นในวิชาที่สอน
2. สามารถที่จะอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างชัดเจนในสภาพที่ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน
3. มีความรู้ทั้งเนื้อหาวิชาและเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่สอน
4. การวัดผลทำด้วยความรอบคอบและยุติธรรมในการให้เกรด
5. วางแผนการสอน กำหนดหัวข้อการเรียนอย่างมีระบบ ตลอดจนมีรายชื่อหนังสืออ้างอิงประกอบการเรียน

ลักษณะอาจารย์ที่นักศึกษาเห็นว่ามีความสำคัญน้อยที่สุด คือ การที่อาจารย์เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชมรมหรือโครงการต่าง ๆ และการทำวิจัย แต่งตำรา หรือเขียนบทความ

ในประเทศไทย อุทุมพร ทองอุไทย (2523: 80) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะอาจารย์ในอุดมคติตามความคิดเห็นของคณาจารย์บัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ จำนวน 27 คน นิสิตบัณฑิตศึกษา จำนวน 162 คน และนิสิตปริญญาตรี จำนวน 137 คน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะอาจารย์ในอุดมคติของนิสิตปริญญาตรี เรียงตามลำดับที่พึงปรารถนามากที่สุด 5 ลำดับแรก ได้แก่

1. มีการเตรียมการสอนอย่างดี
2. มีความปรารถนาดีต่อนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน
3. มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ทันสมัย กว้างขวางและถูกต้อง
4. ใช้ตัวอย่าง ข้อเปรียบเทียบและความจริงใจในการอธิบายได้อย่างเหมาะสม
5. บรรยายเรื่องเกี่ยวข้องแม้ว่าจะอยู่นอกเหนือจากเนื้อหา

สำหรับนิสิตในระดับบัณฑิตศึกษา มีความเห็นว่า ลักษณะอาจารย์ในอุดมคติที่พึงปรารถนามากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่

1. ใช้ตัวอย่างที่เปรียบเทียบ และความจริงจังในการอธิบายได้อย่างเหมาะสม
2. มีการเตรียมการสอนอย่างดี
3. มีความสนใจและสนุกในการสอน
4. ให้ความคิดใหม่ ๆ แก่นิสิตเพื่อเปิดความสนใจให้กว้างขวาง
5. จูงใจให้นิสิตทำงานอย่างดีที่สุด

นอกจากจะพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้เรียนแล้ว ผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการเรียนการสอนก็สามารถที่จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในส่วนของอาจารย์ที่ดีได้ เช่น คิลโก (Kilgo 1970: 251) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ Alabama University ผู้ประสบความสำเร็จในการด้านการสอนมาเป็นเวลานาน ได้กลั่นกรองประสบการณ์ของท่านถึงการเป็นครูที่ดี โดยได้เสนอแนะไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. ใช้กระบวนการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง ผู้สอนต้องพยายามรู้จักกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล และจะต้องพยายามทำให้ผู้เรียนในห้องเรียนได้รู้จักกันด้วย
2. ใช้การวางแผนการสอนร่วมกับผู้เรียน
3. รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล และช่วยเหลือผู้เรียนได้โดยการจัดการเรียนการสอนที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามความสามารถของผู้เรียน พร้อมทั้งใช้อุปกรณ์และการสอนหลาย ๆ วิธี ละเว้นการสอนแบบทางเดียว (One Way)
4. ทำในสิ่งที่เป็นไปได้จริง ๆ เช่น การให้งาน หรือการสอน ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านเวลาขนาดของชั้นเรียน ความสามารถที่แตกต่างกัน ภูมิหลัง และอุปกรณ์การสอน
5. มีความสุขกับการสอนและการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลพลอยได้ให้ผู้เรียนมีความสุขสบายใจและมีความสุขตามไปด้วย
6. สอนทักษะ ทั้ง 4 คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ไปพร้อม ๆ กับเนื้อหาวิชา
7. สนใจในวิชาที่สอน
8. คำนึงถึงการแสดงสีหน้า ท่าทางและน้ำเสียงในห้องเรียน เพราะสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการเรียนรู้และความสบายใจและอบอุ่นใจของผู้เรียนเมื่อได้เรียนด้วย

9. เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการสอน และพยายามให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn)

10. จะต้องศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

การเป็นผู้สอนหรือครูที่ดีนั้น อาจต้องมีลักษณะพิเศษเพิ่มเติมหรือแตกต่างกันไปตามกลุ่มสาขาวิชาที่ทำการสอน โดยเฉพาะตัวอย่าง เช่น การเรียนการสอนทางด้านธุรกิจ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จัดหลักสูตร และมีเป้าหมายเพื่อผลิตบัณฑิตเข้าสู่วงการธุรกิจ ซึ่งสภาวิชาชีพ วิชาชีพฯ เทวกุล (2529: 72-74) ได้แบ่งคุณสมบัติของอาจารย์หรือผู้สอนทางด้านธุรกิจที่ควรจะมีเพิ่มเติมจากคุณสมบัติของการเป็นครูทั่วไป 3 ลักษณะ คือ

1. คุณลักษณะส่วนตัว บุคคลิกทั่วไปต้องเป็นคนที่กระฉับกระเฉง ทันสมัยทั้งในด้านความคิดและการแต่งตัว เพราะโลกธุรกิจต้องมีการแข่งขัน รวดเร็ว ถ้าครูมีบุคลิกภาพที่กระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ก็เป็นวิธีการทางอ้อมที่จะให้นักเรียนได้ซึมซาบและเลียนแบบความกระฉับกระเฉงจากครู

2. คุณสมบัติทางวิชาการ วิชาทางธุรกิจมีทั้งวิชาที่เป็นทฤษฎีและวิชาฝึกปฏิบัติ ความชำนาญของครูในการอธิบายสาธิตการใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และศัพท์เทคนิคได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความน่าเลื่อมใสศรัทธา

3. คุณสมบัติทางด้านอาชีพ ควรเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กว้างขวางในวงการธุรกิจเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียน ในด้านการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในวงการธุรกิจมาเป็นวิทยากรบรรยาย หรือการจัดส่งนักศึกษาไปฝึกงานหรือดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ ได้ง่ายและที่สำคัญต้องมีศรัทธาในวิชาชีพครูอย่างแรงกล้า เพราะโดยคุณสมบัติของความรู้ที่มีอยู่สามารถไปประกอบอาชีพในวงการธุรกิจได้ทุกขณะ และรายได้ดีกว่าการเป็นครู

จากแนวความคิดและผลงานวิจัยของนักการศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปคุณสมบัติของผู้สอนที่ดี ได้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านบุคลิกภาพ ต้องเป็นผู้ที่แต่งกายสุภาพเรียบร้อย กิริยาท่าทาง การพูดแสดงออกถึงการมีความรู้ดีและมีความเข้าใจในตัวผู้เรียน

2. ด้านความรู้ คือ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ สามารถที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ทั้งหลักเกณฑ์ ทฤษฎี ตัวอย่าง และการนำไปปฏิบัติจริง

3. ด้านวิธีการสอน ผู้สอนที่ดีนั้นนอกจากจะมีความรู้ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ อย่างดี ไม่เพียงพอ จะต้องมีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ความคิดมาสู่ผู้เรียน รู้จักเลือก เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะกับธรรมชาติของวิชา ขนาดกลุ่มผู้เรียน และความแตกต่างของผู้เรียน

2. ด้านผู้เรียน

ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาหรือที่เรียกว่านิสิตนักศึกษานั้น นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง การเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาจะประสบผลสำเร็จอย่างเต็มที่หรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอนเท่านั้น หากจะต้องขึ้นกับผู้เรียนด้วย เพราะถ้าไม่มีนิสิตนักศึกษา อาจารย์ในมหาวิทยาลัยก็จะไม่มีงานทำ หรือเมื่อผลิตบัณฑิตออกไป ขาดความรู้ ขาดคุณธรรม ไม่มีใครต้องการในสังคม ก็ไม่มีใครจะจ้างบัณฑิตไปทำงาน และก็ไม่มีใครอยากจะมีคนเข้าสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ หากรู้ว่าเมื่อจบไปแล้วก็จะหางานทำไม่ได้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2530: 2) ข้อมูลส่วนตัวและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะต้องศึกษาอย่างละเอียด เพราะข้อมูลนี้จะเป็นส่วนกำหนดการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการ ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนในหลักสูตร ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้เรียน วัยของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาโดยเฉลี่ยจะอยู่ระหว่าง 18-22 ปี เป็นวัยเริ่มต้นการเป็นผู้ใหญ่ พื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจมีลักษณะเด่นตรงกัน คือ ส่วนใหญ่เป็นผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่เป็นชนชั้นกลางหรือชั้นสูง มีส่วนน้อยที่มาจากพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ (สุภาณี สันธิวัฒน์ 2528: 11) ส่วนนักศึกษาที่เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนมากมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางและระดับดี บิดามารดาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว (สมหวัง ชัยตามล 2529: 71) และผู้เรียนที่อยู่ในวัยนี้มักจะเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดี เพราะเริ่มต้นและเติบโตมาพร้อมกับครอบครัว โรงเรียน แล้วจึงเข้าสู่การเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ช่วงชีวิตที่ผ่านมามีการต่อสู้ไม่มากนัก ไม่ได้พบกับปัญหาต่าง ๆ ที่คนคิดและค่านิยมของนักศึกษาที่มีต่อตนเอง เพื่อนสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยและสังคมจึงเป็นไปในทางที่ดี

โดยทั่วไปผู้เรียน มักจะชอบและพอใจที่จะพบและพูดคุยกับอาจารย์ผู้สอนนอกห้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาการเรียนที่ไม่เข้าใจหรืออายุเพื่อนที่จะซักถามผู้สอนในห้อง แต่สิ่งที่พบโดยเฉพาะในสถาบันใหญ่ ๆ คือ โอกาสที่จะหาตัวอาจารย์พบนอกห้องเรียนเป็นไปได้ยาก เพราะอาจารย์ผู้สอนมักจะใช้เวลานอกห้องไปทำกิจกรรมอื่น จึงปรากฏว่ามีผู้เรียนบางคนเวลามีปัญหาอะไรก็มักจะหัน ไปฟังความคิดเห็นจากเพื่อน เพื่อนจึงเป็นสิ่งมีค่าและมีความหมาย ในขณะที่เดียวกันก็มีอิทธิพลอย่างมาก (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2524: 47)

2.2 รูปแบบการเรียน ในหมู่คนอาจารย์ด้วยกันหรือในหมู่นักศึกษาด้วยกันเอง มักจะมีการพูดคุยถึงเกร็ดหรือผลการเรียน โดยเฉพาะจากผลการวิจัยหรือความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนพบว่า นักศึกษาในปัจจุบันเรียนเพราะต้องการเกรดมากกว่าที่จะคำนึงถึงความรู้ ซึ่งเรื่องดังกล่าวจากการศึกษาของ ซิลเวอร์แมน (Silverman 1975 อ้างถึงในสุภาณี สันติวัฒน์ 2528: 17-18) พบว่าผู้เรียนได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับความต้องการได้คะแนนสูง ๆ การได้รับคะแนนดีเป็นเสมือนใบรับรองในการสมัครเข้าทำงาน และการได้เกรดสูงๆ แสดงว่าผู้เรียนได้เรียนบางอย่าง ได้รู้ความจริงใหม่ ๆ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเรียนและจุดมุ่งหมายในการศึกษาของนักศึกษา มีนักการศึกษาที่ได้รับผลการกล่าวถึงอย่างมากในวิธีการจำแนกรูปแบบการเรียน (Learning style) ของนิลิต นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ ไรช์แมนและกราช่า (Reichman and Grasha 1975) ได้จัดประเภทการเรียนของนักศึกษออกเป็น 6 แบบ คือ

1. แบบแข่งขัน (Competitive) เป็นแบบที่ผู้เรียนแสดงเพื่อที่จะเอาชนะเพื่อนด้วยกัน พยายามที่จะทำอะไร ๆ ให้ดีกว่าคนอื่น ๆ กลุ่มนี้มีความรู้สึกว่าเขาต้องแข่งขันกับคนอื่นเพื่อรางวัลในชั้นเรียน เช่น คำชมของอาจารย์ ความสนใจของอาจารย์หรือเกรด เขามองห้องเรียนเป็นสนามแข่งขันที่จะต้องมีแพ้ มีชนะ และผู้เรียนแบบนี้มีความรู้สึกว่าจะต้องชนะเสมอ

2. แบบร่วมมือ (Collaborative) ผู้เรียนแบบนี้มีความรู้สึกว่าเขาสามารถเรียนได้ดีที่สุด โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความสามารถซึ่งกันและกัน พวกนี้ร่วมมือกับอาจารย์ กลุ่มเพื่อน และชอบที่จะทำงานร่วมกับคนอื่น เห็นชั้นเรียนเป็นสถานที่สำหรับสังคมนปฏิสัมพันธ์ (Social-Interactions) เช่นเดียวกับสถานที่เรียนรู้เนื้อหาวิชา

3. แบบหลีกเลี่ยง (Avoidance) พฤติกรรมของผู้เรียนแบบนี้ เป็นพวกที่ไม่สนใจเรียนเนื้อหาวิชาในชั้นเรียน ตามแบบแผน ไม่มีส่วนร่วมกับนักศึกษาคนอื่น ๆ และอาจารย์ในห้องเรียน ไม่สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ทักษะของผู้เรียนแบบนี้ต่อห้องเรียนเห็นว่าห้องเรียนเป็นสิ่งที่ไม่น่าสนใจ

4. แบบมีส่วนร่วม (Participant) ลักษณะของผู้เรียนแบบนี้ ต้องการเรียนรู้เนื้อหาของวิชาและชอบที่จะเข้าชั้นเรียน มีความรับผิดชอบที่จะเรียนรู้ให้มากที่สุดจากชั้นเรียนและมีส่วนร่วมกับผู้อื่นทำตามที่ได้ตกลงร่วมกันไว้ด้วย นักศึกษาแบบนี้รู้สึกว่าควรจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมชั้นเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่จะมีส่วนร่วมน้อยในกิจกรรมที่มีได้อยู่ในแนวทางของวิชา

5. แบบพึ่งพา (Dependence) ลักษณะของผู้เรียนแบบนี้เป็นแบบที่มีความอยากหรือยากเห็นทางวิชาการน้อยมากและจะเรียนรู้เฉพาะสิ่งที่ถูกบังคับ กำหนดให้เรียน นักศึกษาเห็นอาจารย์และเพื่อนร่วมชั้นเรียนเป็นแหล่งของโครงสร้างความรู้ และเป็นแหล่งสนับสนุนทางวิชาการ (Sources of instructor and support) นักศึกษาพึ่งอาจารย์ในเรื่องของแนวทางในการศึกษาและต้องการได้รับคำบอกว่าควรจะทำอะไร

6. แบบอิสระ (Independence) ลักษณะผู้เรียนแบบนี้จะคิดทำเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่จะฟังความคิดของคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน เขาตั้งใจศึกษาเรียนรู้เนื้อหาที่ตนเองรู้สึกที่สำคัญ และมีความเชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้วัลภา เทพหัสดินฯ (2530: 5) ได้สรุปความจาก Students and thier Academic Performance Indifferent Type of Institutions ของ N.J. Entwistle ซึ่งได้ศึกษาลักษณะนักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างประเทศตามสาขาวิชาต่าง ๆ พบว่า

1. นักศึกษาสาขาอักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีลักษณะคือ ภาษาดี ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์สูง เหตุผลเฉียบขาด รุนแรง แต่เจ้าอารมณ์ มีบุคลิกภาพไม่แน่นอน และไม่ค่อยมีเหตุผลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือทฤษฎีต่าง ๆ

2. นักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ มักจะไม่ค่อยมักใหญ่ใฝ่สูง ใจค่อนข้างคับแคบ คุณค่าทางศาสนาค่อนข้างต่ำ แต่เฉียบคม เจ้าปัญญา สนใจในการเมืองและเศรษฐกิจสูง

3. นักศึกษาศาชาวิทยาศาสตร์ มีความสามารถทางด้านคำนวณสูง อารมณ์มั่นคง ทิศทางสังคมค่อนข้างไปทางอนุรักษนิยมเพราะมีระเบียบแบบแผน มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ต่ำ แต่ความคิดทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจสูง

การที่ผู้สอนได้ทราบข้อมูลพื้นฐานบางประการเกี่ยวกับตัวผู้เรียนหรือนักศึกษานั้นว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะรูปแบบการเรียนของนักศึกษานั้น อาจมีสาเหตุนอกเหนือจากธรรมชาติของผู้เรียนคือ เป้าหมายหรือความมุ่งหวังในการเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งแต่ละคนมีความคิดแตกต่างกัน เรื่องนี้ เตือนใจ ชิวภักดี (2516: 110-111) ได้กล่าวถึงนักศึกษามหาวิทยาลัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท โดยยึดถึงความมุ่งหวังในการเข้าศึกษาต่อเป็นเกณฑ์ดังนี้

1. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเพราะต้องการเรียน ได้แก่ นิสิตนักศึกษาที่เลือกเข้าเรียนในคณะและมหาวิทยาลัยที่ชอบและสอบเข้าได้ หรือพวกที่สอบเข้าเรียนในคณะที่ไม่ชอบ แต่มีความต้องการที่จะเรียน นิสิตนักศึกษาประเภทนี้เมื่อเข้ามาเรียนแล้วจะตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยวางไว้ มีความกระตือรือร้นในการศึกษา เพราะมีแรงจูงใจ คือ ต้องการจะได้ปริญญาบัตร

2. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเพราะความจำเป็น ได้แก่ พวกที่เข้ามหาวิทยาลัยโดยสิ้นความรู้สึกของตน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะถูกบังคับ ถูกกดดันจากญาติพี่น้องบังคับให้เรียนคณะที่ไม่ชอบเพราะเป็นคณะที่พ่อแม่เคยเรียน หรือเป็นคณะที่หางานทำง่าย ถ้าไม่เรียนพ่อแม่ไม่พอใจ ไม่ให้เงินค่าใช้จ่าย เป็นต้น นิสิตนักศึกษาของไทยส่วนมากต้องพึ่งเงินค่าใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาจากผู้ปกครอง จะไม่ทำงานในขณะที่เรียน นอกจากนี้ยังรวมถึงนิสิตที่เลือกเรียนตามเพื่อน เมื่อเข้าได้แล้วไม่ชอบเรียนในคณะที่สอบได้ นิสิตนักศึกษาประเภทนี้เมื่อเข้ามาเรียน บางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหาในมหาวิทยาลัย ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ไม่ตั้งใจเรียน (Never learn) ไม่เกิดการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุปผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีลักษณะที่ค่อนข้างเฉพาะของตนเอง แม้จะไม่ใช่ว่าผู้ใหญ่โตเต็มที่แต่ก็ไม่ใช่ว่าเด็กอีกต่อไป โดยเฉพาะนักศึกษาที่เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้น แม้ส่วนใหญ่จะเข้าเรียนเพราะไม่สามารถสอบผ่านการศึกษาคัดเลือกเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ ก็ไม่ได้หมายความว่าระดับสติปัญญาจะแตกต่างจากนักศึกษา

ของรัฐ แม้จะมีการสอบคัดเลือกก็ไม่อาจตัดสินได้ว่าผู้สอบคัดเลือกได้จะมีสติปัญญาว่าผู้สอบคัดเลือกไม่ได้ (ประชุมสุข อาชวอรุณ 2529: 215-216) ซึ่งในสภาพที่เป็นจริงผู้เรียนมักจะมีขาดความเชื่อมั่นในตนเองเมื่อเข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ก็มักจะมีคิดว่าตัวเองไม่เก่งและบางคนอาจจะนิสฺจนความสามารถอีกครั้ง โดยการมาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะหนึ่งเพื่อเตรียมตัวที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐอีก เรื่องดังกล่าวนี้ว่ามีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนจะต้องพยายามทำความเข้าใจหรือให้ความเอาใจใส่แก่ผู้เรียนหรือนักศึกษาให้มากขึ้นในการที่จะเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา หรือให้ข้อคิดเห็นในการดำเนินชีวิต และอาจเปลี่ยนทัศนคติหรือค่านิยมที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษาให้กับผู้เรียน ซึ่งจากการศึกษาของโคแกน (Cogan 1957 : 135-139) พบว่าความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างอาจารย์และนักศึกษาจะทำให้การเรียนของนักศึกษาดีขึ้น และลักษณะของความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนักศึกษาจะมีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาที่เรียนของนักศึกษา ถ้านักศึกษามีความศรัทธาในตัวอาจารย์จะช่วยให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาดีขึ้น นอกจากนี้ประธาน วัฒนาวณิชย์ (2529: 4-5) ได้ให้ข้อคิดสำหรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ว่า ความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดของผู้สอนจะเป็นการบ่งบอก ชี้แนะ หรือให้แนวทางสำหรับการพัฒนาตนเองแก่นักศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบที่เป็นข้อคิดสำหรับอาจารย์ผู้สอนที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ผู้สอนมีความจริงใจในการติดต่อสัมพันธ์ (ปฏิสัมพันธ์) กับนักศึกษามากน้อย เพียงใด
2. ผู้สอนมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจนักศึกษาเพียงใด
3. ผู้สอนมองนักศึกษาในแง่ดีหรือไม่
4. ผู้สอนมองนักศึกษาในแง่ดีโดยปราศจากเงื่อนไขหรือไม่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่ผู้เรียนจะเรียนได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบที่เกิดจากภายในตัวผู้เรียนเองและองค์ประกอบภายนอก เช่น จุดมุ่งหมายของผู้เรียน แรงจูงใจ พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ทัศนคติหรือค่านิยม ตลอดจนการมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียน และผู้สอน ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการเรียนของนักศึกษาและการสอนของอาจารย์ทั้งสิ้น การทำความเข้าใจในรายละเอียดดังกล่าวจึงเป็นเรื่องจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย

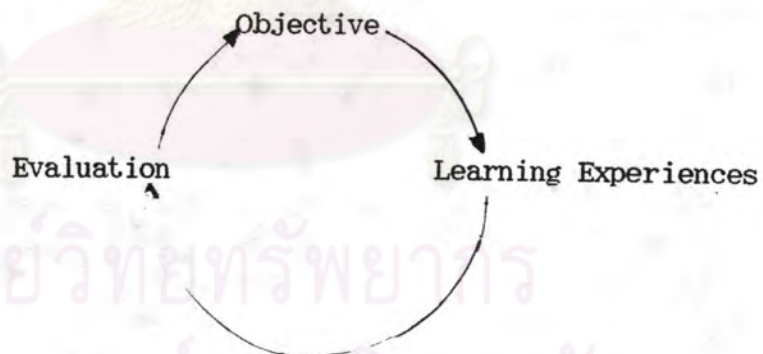
3. วงจรกิจกรรมการเรียนรู้ (OLE : Objective Learning Experiences Evaluation)

ในการจัดการเรียนการสอนกระบวนการหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญของระบบการเรียนการสอน คือการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติในส่วนของ การสอน ซึ่ง วัลลภา เทพหัสดินฯ (2530: 70-71) เรียกว่า วงจรกิจกรรมการเรียนรู้ (Objective Learning Experiences Evaluation) ซึ่งประกอบด้วย

- 3.1 การตั้งวัตถุประสงค์ (Objective)
- 3.2 การจัดการเรียนการสอน (Learning Experiences)
- 3.3 การประเมินผล (Evaluation)

วงจรกิจกรรมการเรียนรู้

(OLE: Objective Learning Experiences Evaluation)

3.1 การตั้งวัตถุประสงค์ (Objective) หรือเรียกว่า จุดมุ่งหมายการเรียน ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะทำให้ผู้สอนทราบโดยชัดเจนว่าตนเองกำลังจะทำอะไร เพื่ออะไร เป็นแนวให้ผู้สอนทราบว่าควรเลือกเนื้อหาอย่างไรและควรจัดกิจกรรมอะไรให้สอดคล้องและต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ยังเป็นแนวในการประเมินผลได้ด้วย (กรมวิชาการ 2518: 3) ในส่วนของตัวผู้เรียนก็จะทราบว่าวิชาที่ตนเรียนนั้นมีเป้าหมายอะไร ควรจะรู้อะไรแค่ไหน ความคาดหวังและความต้องการของผู้สอนมีมากน้อยเพียงใด ผู้เรียนจะได้ปรับตัวและดำเนินตามหรือเสนอแนะ ได้ถูกต้องเหมาะสม (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2524: 157)

การดำเนินการในส่วนของวัตถุประสงค์นี้จะต้องคำนึงถึง

1. แหล่งที่มาของจุดมุ่งหมาย อาจมาจากความรู้และประสบการณ์ของผู้สอน ความต้องการของนักศึกษา รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของสถาบัน และอาจพิจารณาจากสมาคมหรือความต้องการของสังคมภายนอก
2. ขอบเขต ควรจะครอบคลุมด้านต่าง ๆ คือ ความรู้/ความคิด ทักษะ/ค่านิยม ทักษะ
3. ลักษณะของจุดมุ่งหมาย แบ่งเป็นจุดมุ่งหมายทั่วไป เช่น ให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานมีความเข้าใจในเรื่องนั้นและจุดมุ่งหมายเฉพาะ เช่น ผู้เรียนสามารถบอกความแตกต่าง สามารถอธิบายหรืออภิปรายเรื่องใด ๆ โดยเฉพาะได้
4. การคัดเลือกเนื้อหาวิชา พิจารณาจากลักษณะเนื้อหาวิชา แหล่งที่มา เช่น ตำรา วารสารทางวิชาการ ผลการวิจัย การประชุมสัมมนา การคัดเลือกและจัดลำดับเนื้อหาวิชาให้มีความเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่ง มิลล์ (Mills 1972 : 29) ได้กำหนดลำดับเนื้อหาว่าควรจะเรียงลำดับจาก รู้ (Must know) ควรรู้ (Should know) และน่ารู้ (Could know)

3.2 การจัดการเรียนการสอน หลังจากที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการสอนแล้ว การกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเรื่องดังกล่าวข้างต้น จะต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 วิธีการสอนและการเลือกวิธีการสอน

วิธีการสอนหลักในระดับอุดมศึกษานั้นมีอยู่ 4 แบบคือ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบฝึกปฏิบัติ และการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (ไพฑูริย์ สนิลวรัตน์ 2524: 53) ซึ่งกล่าวโดยสรุปในการสอนแต่ละประเภทดังนี้

3.2.1.1 การสอนแบบบรรยาย เป็นการสอนที่ผู้สอนเตรียมเนื้อหาเพื่อบอกเล่า อธิบายเนื้อหาส่วนต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสื่อความหมายทางเดียว ในขณะที่ผู้เรียนเข้ามารับข้อความรู้โดยไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สอน การสอนแบบนี้ผู้สอนเป็นผู้แสดงบทบาทในกระบวนการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ แม้ในปัจจุบันจะมีการพัฒนาการเรียนการสอน มีกิจกรรมและอุปกรณ์การสอน แต่ในความรู้สึกของผู้สอนและผู้เรียนระดับอุดมศึกษานั้นมักจะเห็นว่าผู้สอนยังเป็นผู้ศูนย์กลางของการเรียน

องค์ประกอบของการสอนแบบบรรยาย สรุปได้ดังนี้

1. ผู้สอนต้องค้นคว้า ศึกษาอย่างกว้างขวาง
2. พิจารณา กลั่นกรอง วิจัยและตีให้ถึงแก่นสาระของสิ่งที่ตนเองจะสอน
3. สามารถสรุปแนวคิด (Conceptual framework) และมองเห็นความสัมพันธ์และความสำคัญของสิ่งที่สอนกับสิ่งแวดล้อมและความเป็นไปในสังคม ซึ่งคุณสมบัติข้อนี้เป็นข้อที่แสดงความได้เปรียบของการบรรยายที่มีต่อการสอนแบบอื่น ๆ และมีต่อผู้แบบเรียนที่ผู้เรียนไปอ่านเองและชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของผู้บรรยายพร้อมกันไปในตัว
4. บรรยายให้ผู้เรียนรู้ เกิดความเข้าใจ มองเห็นตามหรือเห็นแย้ง และมีความพยายามที่จะคิดค้นศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

การสอนด้วยวิธีนี้จะมีข้อดีและข้อจำกัด ดังนี้

ข้อดีของการสอนแบบบรรยาย คือ

1. เหมาะกับจำนวนผู้เรียนจำนวนมาก
2. ทำให้เนื้อหาน่าสนใจ มีชีวิตชีวามากกว่าการอ่านหนังสือ
3. ผู้สอนสามารถดำเนินการสอนคนเดียวได้
4. โอกาสที่ปรับปรุงเนื้อหาวิธีการให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เวลา และองค์ประกอบอื่นได้ดีกว่าวิธีอื่น ๆ

5. ผู้เรียนไม่ต้องทำงานมาก และรับรู้เรื่องที่ตรงกันและพร้อมกัน

ข้อจำกัดของการสอนแบบบรรยาย คือ

1. เป็นการแสดงออกหรือเสนอโดยผู้สอนคนเดียว ทำให้เห็นว่าผู้สอนเป็นผู้รู้คนเดียว และผู้สอนต้องการให้คนอื่นรู้อะไรเท่านั้น
2. ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เพราะต้องรับรู้เรื่องเดียวกัน และเวลาเดียวกัน
3. ผู้เรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาหรือแก้ปัญหา ทำให้ขาดโอกาสในการฝึกความคิดวิเคราะห์
4. การบรรยายที่ดี ไม่สามารถทำได้ทุกคน
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนจด ท่องจำ มากกว่าวิธีอื่น ๆ

การสอนแบบบรรยายจะใช้ได้ผลกับจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียน เรียนรู้เนื้อหาวิชาแนวคิดเบื้องต้นหรือค่านิยมหลัก หรือข้อมูลที่จำเป็นจะต้องมีการอธิบายเพิ่มเติมหรือสรุปรวบยอด

3.2.1.2 การสอนแบบอภิปราย มักจะมีผู้นิยมเรียกอีกแบบหนึ่งว่า การสอนแบบกลุ่มย่อย (Small group teaching) (Layton 1958: 68) ลักษณะสำคัญ คือ เป็นการสอนที่เน้นบทบาทผู้เรียนในการคิด พิจารณา วิเคราะห์ วิจารณ์ในสิ่งที่เรียนแล้ว เสนอสิ่งที่พิจารณาให้ผู้สอน หรือผู้เรียนด้วยกัน แล้วทั้งผู้สอนและผู้เรียนก็จะช่วยกันแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันไปมา จุดมุ่งหมายหลักของการสอนแบบอภิปราย คือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ประยุกต์ และผสมผสานความรู้หรือสิ่งที่เรียนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (McKeachie 1963 : 1132) ผลผสมผสานการแสดงออกให้ผู้เรียนรับรู้และรู้จักคิดหาเหตุผลหรือพิจารณาความคิดเห็นของคนอื่นในขณะเดียวกัน นอกจากนั้นยังเป็นการฝึกทักษะ ในการฟัง พูด แสดงความคิดเห็นหรือใช้เหตุผลอีกด้วย

องค์ประกอบการสอนแบบอภิปราย สรุปได้ดังนี้

1. ผู้สอนและบทบาทของผู้สอนจะลดลงน้อยกว่าการสอนแบบบรรยาย แต่บางบทบาทก็ยังคงมีความสำคัญอยู่มาก เช่น บทบาทในกลุ่มดำเนินไปได้ซึ่งจะต้องควบคุมเวลา คอยเสนอปัญหา และเปิดโอกาสให้ทุกคนอภิปราย
2. ผู้เรียนและบทบาทของผู้เรียน ต้องเตรียมตัวให้พร้อมทั้งด้านเนื้อหาและความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น สรุปความ และตั้งข้อสังเกต
3. สถานที่ อุปกรณ์ ขนาดห้องต้องเหมาะสมกับจำนวนคน นอกจากนั้นสภาพของห้องด้านเสียง แสง มีส่วนในการสร้างบรรยากาศการเรียนและสมาธิของผู้เรียน
4. การกำหนดประเด็นและการตั้งคำถาม ควรมีความชัดเจน เข้าใจโดยทั่วกัน น่าสนใจ และช่วยต่อการอยากร่วมอภิปราย

3.2.1.3 การสอนแบบฝึกปฏิบัติ เป็นการสอนที่ต้องการสนองวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ทำได้ และยังช่วยเสริมจุดมุ่งหมายด้านความรู้ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ด้วยการเรียนการสอนแบบนี้ จึงหมายถึง การฝึกฝนเรียนรู้ในห้องทดลอง เพื่อทดสอบทฤษฎีเก่าหรือค้นหาของใหม่ ดังนั้นบางครั้งจึงเรียกชื่อการสอนนี้แตกต่างกันออกไป เช่น การสอนแบบทดลอง (Experimentation) การสอนแบบปฏิบัติการ (Laboratory) หรือการฝึกฝน (Practicals)

องค์ประกอบของการสอนแบบฝึกปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

1. สถานที่ฝึกปฏิบัติ ควรจะมีความเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายการเรียน มีความพร้อมด้านการใช้สอย ความเต็มใจของเจ้าของสถานที่ และควรเป็นต้นแบบฉบับที่ดี
2. อุปกรณ์และเครื่องมือ มีเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน พร้อมทั้งจะใช้งานได้ทันที ไม่จำกัดเวลา
3. เอกสาร คู่มือการปฏิบัติ ควรละเอียด ชัดเจน เรียนรู้ได้ง่าย อาจมีเอกสารประกอบการสอนและเอกสารแนะนำ ข้อปฏิบัติบางประการเกี่ยวกับหน่วยงานหรือสถานที่ โดยเฉพาะทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่สถานที่ฝึกปฏิบัติมักจะเป็นหน่วยงานหรือ องค์การต่าง ๆ
4. การเตรียมตัวของผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของการฝึกและขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การเตรียมเนื้อหา อุปกรณ์ เครื่องมือ สถานที่ เวลา ตลอดจนศึกษาเทคนิคการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในขณะฝึกปฏิบัติ ด้านผู้เรียนควรทำความเข้าใจขั้นการฝึก การฝึกบางอย่างอาจต้องใช้ความรู้ ทักษะพื้นฐานประกอบ การเตรียมพร้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญทั้งผู้สอนและผู้เรียน
5. การอภิปรายผลการประเมินผล อาจจะมีระหว่างการฝึกและหลังการฝึก เพื่อประโยชน์ในการทราบถึงความก้าวหน้า และการบรรลุถึงผลสำเร็จของจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

การฝึกแบบปฏิบัติ ไททฤษฎี สินลาร์ตัน (2524: 102) ได้แบ่งไว้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การฝึกปฏิบัติให้เห็นจริง เข้าใจตาม และปฏิบัติได้ ได้แก่
 - 1.1 การสาธิตโดยผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์ แสดงให้ผู้ อธิบาย แสดงซ้ำ ให้นักศึกษาลองทำ ดิชม และแก้ไข
 - 1.2 การทดลอง (Laboratory) ในห้องทดลอง มุ่งให้ผู้เรียนรู้หลักการและข้อเท็จจริง ทฤษฎี จากการที่คนอื่น ๆ ได้ค้นพบไว้
 - 1.3 การฝึกงาน เป็นการประมวลความรู้และประยุกต์ทฤษฎีต่าง ๆ ในสาขาใดสาขาหนึ่งไปทดลองปฏิบัติจริงเพื่อเรียนรู้ว่าตนเองสามารถประมวลความรู้ และประยุกต์ความรู้เพื่อใช้ในชีวิตจริงได้หรือไม่ ทำให้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชาและอาชีพนั้น ๆ เพื่อผู้เรียนจะได้มีเวลาเตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญชีวิตจริงต่อไป การฝึกงานใน

ลักษณะนี้มีหลายสาขา เช่น สาขาการศึกษา เศรษฐศาสตร์ ภูมิ พยาบาล วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

1.4 การศึกษานอกสถานที่ (Field study หรือ Field trip) หรือบางที่เรียกว่า การดูงาน (Observation) การศึกษาชุมชน (Community study) เป็นการศึกษาที่เน้นการเห็นปัญหา เห็นสภาพและรู้จักสภาพแวดล้อมของงาน แตกต่างจากการฝึกงานที่เน้นเนื้อหาของงานที่ฝึกและทำ ซึ่งลึกซึ้ง เจาะจงและใช้เวลายาวนาน แต่การดูงานจะเจาะจงในเนวกว้าง ใช้เวลาไม่นาน

2. การฝึกปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่ม พัฒนานิสัย และสร้างความรู้ใหม่ เป็นการมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ในขณะที่เดียวกันเกิดความรู้ ความคิด และประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้แก่

2.1 การค้นคว้าในห้องทดลอง เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนจะร่วมทำงานไปพร้อม ๆ กับผู้สอน วางแผนและเตรียมการไปพร้อม ๆ กัน จะมีลักษณะของการเป็นผู้ร่วมงาน (Research team) ส่วนใหญ่ใช้กับการเรียนรู้ระดับสูง เป็นการศึกษาค้นคว้าทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีเป็นหลัก

2.2 การสอนแบบโครงการ (Project method) เป็นการศึกษาทดลองและฝึกปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ในลักษณะที่เล็กกลง แต่หัวข้อและการทำงานกว้างขวาง ถ้าใช้กับสาขาสังคมศาสตร์จะเป็นการทำกรวิจัย ค้นคว้าเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม จุดมุ่งหมายหลักเพื่อฝึกทักษะการทำงาน ตั้งแต่การเลือกโครงการ การวางแผนการทำงาน การเตรียมงาน การประเมิน และการวิเคราะห์ผลงาน ตลอดจนการทำงานร่วมกัน นับว่าเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาอย่างมาก เพราะผู้เรียนในวัยนี้มีความสนใจ มีความเป็นตัวของตัวเอง และสนใจจะร่วมกับกลุ่มสูง (ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์ 2524: 108) ลักษณะการสอนเน้นการเน้น 2 ลักษณะคือ เน้นวิธีการเรียนรู้และบทบาทผู้เรียน เน้นผลงาน เพื่อประกอบการสอนอื่น ๆ เช่น ให้งานทำแล้วส่งเมื่อปลายเทอม

การสอนแบบฝึกปฏิบัตินี้มักจะมีปัญหาในเรื่อง การลงทุนสูง โดยเฉพาะสาขาวิทยาศาสตร์ที่ต้องฝึกในห้องทดลอง สาขาสังคมศาสตร์ การฝึกงาน ดูงาน ผู้เรียนก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ด้านผู้สอนจะต้องมีเวลา มีการเตรียมตัวอย่างดี ผู้เรียนจะต้องมีบทบาทอย่างมาก แต่ปัญหาที่มักเกิดขึ้นคือผู้สอนจะสอนบทบาทนั้น ๆ เอง เช่น ทดลองทำ

ให้ดู บรรยายมากเกินไป ให้ดูงานเขียน ๆ ไม่ลึก ซึ่งนอกจากนั้นการฝึกปฏิบัติใช้ไม่ได้กับผู้เรียนจำนวนมาก ๆ เป็นการตัดโอกาสของนักเรียนจำนวนมากลงไป การสอนแบบนี้จะช่วยให้วัตถุประสงค์ของการศึกษาในเชิงทักษะนิสัยประสบความสำเร็จอย่างดี ช่วยให้การเรียนการสอนมีชีวิตชีวา

3.2.1.4 การสอนโดยให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง เป็นการสอนที่มีจุดเน้นที่ตัวผู้เรียน มีอิสระ ในการเรียนรู้ (Independent of student learning) โดยผู้เรียนจะกำหนดขอบเขตความต้องการของตนเอง แต่จะมีอิสระแค่ไหนขึ้นกับสถาบันหรือผู้สอนเป็นผู้กำหนดให้ หรือตกลงกับผู้เรียนเป็นรายกรณี จุดมุ่งหมายโดยตรงของการสอนแบบดังกล่าวนี้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตัวเองและรู้จักที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเมื่อจบการศึกษา (ทองอินทร์ วงศ์โสธร 2520: 129)

องค์ประกอบพื้นฐานของการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

1. บทบาทผู้สอนและผู้เรียน แม้ว่าผู้เรียนจะมีบทบาทหลักในการศึกษา แต่ผู้สอนก็ยังคงมีบทบาทสำคัญ เช่น วางแผนการสอนหรือแนวในการเรียน มีการเตรียมการด้านเอกสาร อุปกรณ์ ให้คำแนะนำปรึกษา และประเมินผลโดยแจ้งผลให้ผลิตทราบเพื่อจะได้ปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น ในส่วนของผู้เรียน ต้องทำความเข้าใจกับจุดมุ่งหมายของวิชาสำหรับตนเองว่า ถนัด สนใจด้านใด หารูปแบบที่จะใช้หาความรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับตนเอง และควรพยายามพบปะอาจารย์อยู่เสมอเพื่อรายงานความก้าวหน้า

2. อุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น เอกสารแนะนำวิชาเรียน หนังสือวารสารตำรา เครื่องมือเครื่องใช้ซึ่งขึ้นกับสาขาวิชาที่สนใจค้นคว้า และสถานที่และเครื่องมืออำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น มุมห้องสมุด ศูนย์หรือหน่วยของวิชาการ เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น

3. ทักษะพื้นฐาน ในด้านการอ่านจับใจความ การบันทึก การประเมินผล ข้อมูลหรือการตีความ และการรายงาน

วิธีการเรียนการสอนยังมีอีกหลายรูปแบบ เช่น การสอนรายบุคคล การทำสัญญาบทเรียนแบบโปรแกรม และการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ปัญหาของการสอนแบบนี้คือ ผู้สอนจะต้องมีความรับผิดชอบสูง ในขณะที่ผู้เรียนวัยนี้ (ระดับปริญญาตรี) อาจจะยังไม่มีความรับผิดชอบ นอกจากนี้การเตรียมการสอนจะต้องใช้เวลา ความสามารถมาก และที่สำคัญการดำเนินการสอนให้ดีและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องได้รับความสนใจจากผู้บริหารอย่างมาก ซึ่งส่วนมากผู้บริหารจะไม่สนใจมากนัก

การเลือกวิธีการสอน การจะเลือกวิธีการสอนซึ่งมีมากมายหลายวิธีนั้น ควรจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องทั้งตัวผู้สอน เนื้อหาวิชา จำนวนผู้เรียน และวัตถุประสงค์ของวิชา ซึ่งเบอร์ควิส (Bergquist 1981: 163) ได้นำเสนอรูปแบบการสอนที่เป็นข้อคิดเพิ่มเติมแก่ผู้สอน โดยใช้เกณฑ์พิจารณาว่า ผู้สอนต้องการจะเน้นหรือยึดอะไรเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้แก่ผู้เรียนซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้

<u>ศูนย์กลาง</u>	<u>วิธีสอน</u>
เนื้อหาสาระ (Content - Based Teaching)	การบรรยาย การถาม-ตอบ การอ่าน การใช้สื่อทัศนูปกรณ์
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (Interaction-Based Teaching)	การสัมมนา การอภิปราย สอนในห้องทดลอง การทำกรณีศึกษา การสอนเป็นทีม การสร้างสถานการณ์จำลองและการทำบทบาทสมมติ
ผู้เรียน (Student-Based Teaching)	การค้นคว้าโดยอิสระ การเรียนรู้แบบทำสัญญา

นอกจากนี้ วัลลภา เทพหัสดินฯ (2531: 32-34) ได้เสนอเกณฑ์การเลือกวิธีการสอนตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการสอนแบบกลุ่มใหญ่ เพื่อให้หลัก ทฤษฎี หรือข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่นักศึกษาจำเป็นต้องรู้จักพร้อม ๆ กัน โดยขนาดของชั้นเรียนค่อนข้างใหญ่ อาจมีนักศึกษามากกว่า 100 คนขึ้นไป อันเป็นการประหยัดเวลาและประหยัดบุคลากร วิธีการสอนที่ใช้คือการบรรยาย ปาฐกถา การอภิปราย

2. วัตถุประสงค์ของการสอนแบบกลุ่มย่อย กรณีที่มีนักศึกษากลุ่มละ 15-25 คน หรือสามารถแบ่งกลุ่มใหญ่ซึ่งมีนักศึกษาเกิน 100 คนให้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนการทำงานเป็นหมู่คณะ ฝึกความรับผิดชอบร่วมกัน ตลอดจนฝึกทักษะการแสดงออก การเสนอความคิดเห็น การฟัง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการยอมรับฟังความคิดเห็น ผู้สอนสามารถเลือกวิธีสอนคือ การอภิปรายกลุ่มหรือการประชุมกลุ่มย่อย การศึกษารณี การสัมมนา

3. วัตถุประสงค์ของการสอนเป็นรายบุคคล เป็นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนโดยการรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แก้ปัญหา วางแผนการเรียน ลำดับความคิด เลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองชอบวิธีการสอนที่ใช้ คือ แบบโครงการ การสอนแบบโปรแกรม การสอนสาธิต

การที่จะนำวิธีใดมาเป็นหลักนั้นคงจะ ไม่มีแบบแผนแน่ชัด ขึ้นกับผู้สอนที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2524: 165) ดังนี้

1. ดูความเหมาะสมกับตัวผู้สอน ว่าผู้สอนมีความรู้ ความสนใจด้านใดหรือถนัดวิธีใด
2. เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน ถ้าเนื้อหาเป็นข้อมูลทางทฤษฎี ใช้วิธีการบรรยาย ถ้าเป็นเนื้อหาที่ต้องถกเถียงก็อาจใช้การอภิปราย และถ้าต้องการให้ฝึกฝนใช้การฝึกปฏิบัติ
3. เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายการสอน
4. เหมาะสมกับจำนวนและลักษณะของผู้เรียน
5. เหมาะสมกับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกวิธีสอน

ก. จุดมุ่งหมายเดิม

1. ไม่รู้ ---> รู้	2. ไม่ชอบ ---> ชอบ	3. ทำไม่ได้ ---> ทำได้
รู้น้อย ---> รู้มาก	ชอบน้อย ---> ชอบมาก	ทำได้น้อย ---> ทำได้มาก

ข. ลักษณะเนื้อหา

1. เป็นข้อมูล ทฤษฎี	2. เป็นปัญหา	3. เป็นการฝึกฝน
เป็นหลักการ	เป็นข้อคิด ความเห็น	ต้องการความชำนาญ

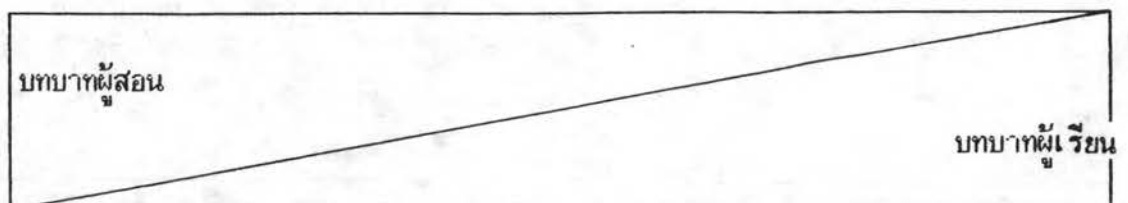
ค. จำนวนผู้เรียน

1. จำนวนมาก	2. จำนวนปานกลาง	3. จำนวนน้อย
70-100-300	10-20-30	1-3-7

ง. ลักษณะผู้เรียน

1. ประสบการณ์น้อย	2. ประสบการณ์มาก	3. ต้องการฝึกฝน
ข้อมูลน้อย	อาวุโสมากขึ้น	เน้นอาชีพมาก

จ. บทบาทของผู้เรียนผู้สอน

ฉ. ควรใช้วิธีสอน

1. บรรยาย	2. การอภิปราย	3. ฝึกปฏิบัติรายบุคคล

ในด้านของผู้สอนหรืออาจารย์ อาจารย์ที่สอนในระดับปริญญาตรีมักจะใช้วิธีการสอนร่วมกันในแต่ละวิชามากกว่าที่จะสอนโดยลำพัง นอกจากจะใช้อาจารย์พิเศษจากสถาบันอื่น ๆ มาช่วยสอน โดยการจัดการในรูปของการสอนร่วมกันเป็นทีม (Team teaching) ซึ่งพบมากในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย (Berquist 1981: 77) นอกจากนี้ เลวิน (Lewin 1978: 181) ยังได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า การจัดการสอนแบบทีมถ้าทีมสอนทำงานไปได้ด้วยดี จะได้รับความสำเร็จสูงทั้งแก่ตัวผู้เรียนเองและผู้สอน แต่ปกติมักจะไม่ได้ประสบความสำเร็จเสมอไป เพราะคณาจารย์มักจะชอบสอนคนเดียว และไม่สันทัดสอนในประเด็นที่นอกเหนือความถนัด จึงพยายามที่จะยึดติดกับสิ่งที่ตนเองถนัด ซึ่งจะพบว่า ทีมมักจะแตกแยก ยิ่งปริมาณผู้สอนในทีมมีมากเท่าใด ก็มีแนวโน้มที่จะทำงานอย่างไม่ราบรื่นหรือขาดการติดต่อสื่อสารในหมู่สมาชิกผู้สอนร่วมกัน และเมื่อขนาดเพิ่มขึ้น ความตั้งใจในการสอนและความรับผิดชอบในวิชาของผู้สอนมีแนวโน้มลดลง

ส่วนวิธีการสอนที่ใช้ส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลักอาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านสถานที่ จำนวนอาจารย์ และเอกสารการค้นคว้า การจัดสอนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ จึงต้องจัดให้นักศึกษาเรียนพร้อมกันเป็นกลุ่มใหญ่ (วัลลภา เทพหัสดินฯ 2530: 64-65) หรืออีกประการหนึ่งก็คือ เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุด ที่คนอื่นยอมรับกันและเป็นวิธีที่ปลอดภัยเพราะผู้สอนสามารถควบคุมเนื้อหาสาระที่จะให้ได้มากที่สุด (ประกอบ คุปรัตน์ 2529: 33)

3.2.2 เวลาเรียน ซึ่งจะกำหนดว่าในแต่ละครั้งที่เรียนนั้น จะเรียนเรื่องใด ผู้สอนจะต้องพิจารณาจำนวนเวลาจากกำหนดเวลาเปิด-ปิดทำการสอนของสถาบันและวันหยุดต่าง ๆ ซึ่งควรจะเป็นการวางแผนการสอนตลอดทั้งภาคการศึกษา เพราะถ้าผู้สอนไม่มีการกำหนดสาระการสอนให้เหมาะสมกับเวลา จะทำให้เกิดปัญหาในภายหลังที่สอนไม่ทัน จะต้องเร่งสอนหรือขอเวลาเพิ่มในวันที่ใกล้สอบ อันเป็นผลเสียแก่ผู้เรียนอย่างยิ่ง เพราะเวลาใกล้สอบผู้เรียนย่อมไม่มีจิตใจที่อยากจะรับรู้อะไรเพิ่มเติม สิ่งที่ผู้สอนพยายามยึดเยี่ยดให้ยอมไม่เป็นผลดีประการใด

3.2.3 ตำราและเอกสารประกอบการเรียน ลักษณะของตำราเรียนหมายถึง หนังสือหลักที่ผู้เรียนจะต้องอ่านและทำความเข้าใจ โดยทั่วไปตำราเรียนมักจะมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ครบถ้วนในวิชาที่เรียน แต่ปัญหาตำราในเมืองไทย คือ

หนังสือเรียนที่เป็นภาษาไทยมีไม่มากนัก โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี แต่ในระดับปริญญาโท ก็อาจใช้ตำราภาษาอังกฤษประกอบได้ ซึ่งเป็นปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ ตำราโดยทั่วไปมีราคาแพงมากเมื่อเทียบกับค่าครองชีพของนักศึกษา (ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์ 2524: 168-169) วิธีการหนึ่งซึ่งผู้สอนอาจจะช่วยแบ่งเบาปัญหาเรื่องตำราของผู้เรียนก็คือ การจัดทำเอกสารประกอบการสอน อาจจะใช้วิธีการพิมพ์แจกให้นักศึกษาหรือให้หน่วยงานกลางของสถาบัน จัดจำหน่าย ซึ่งนับว่าจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในเรื่องตำราได้เป็นอย่างมาก แต่มีข้อที่พึงระวังคือ ถ้าผู้สอนมิได้เตรียมเอกสารไว้ล่วงหน้าในระยะยาว อาจมีปัญหาเรื่องการพิมพ์เอกสารจำหน่ายหรือแจกไม่ทันกับเนื้อหาที่เรียน ก่อให้เกิดผลเสียต่อการเตรียมตัวทำความเข้าใจกับบทเรียนหรือการเตรียมตัวสอบของผู้เรียนได้

3.2.4 อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนบางวิชาที่ต้องการอธิบายให้ผู้เรียนได้เข้าใจง่ายขึ้น การใช้สื่อการสอน (Instructional media) ซึ่งเดิมเรียกว่า อุปกรณ์การสอนหรือสื่อทัศนูปกรณ์ประกอบการสอน จะช่วยเสริมความเข้าใจของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น เช่น แผนภูมิ เทปบันทึกเสียง ภาพยนตร์ วิดีโอ รวมถึงการใช้เกมส์หรือสถานการณ์จำลอง หลักการสำคัญที่ผู้สอนจะเลือกสื่อการสอนรูปแบบใดต้องคำนึงถึงว่า การนำสื่อไปใช้ก็เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาการเรียนได้ง่ายและรวดเร็ว ซึ่งสื่อการสอนแต่ละชนิดก็มีคุณลักษณะและการใช้งานเฉพาะตัว และสื่อการสอนไม่อาจใช้แทนครูได้ เพราะเป็นแค่เพียงสื่อที่ช่วยการสอนเท่านั้น (สมเชาว์ เนตรประเสริฐ 2525: 160) นอกจากนี้ในบางวิชาที่ฝึกปฏิบัติ ต้องใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ฝึกปฏิบัติควบคู่กับการฟังคำอธิบายหรือคำสอนของผู้สอน เครื่องมื่อดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการเรียนมาก ซึ่งต้องคำนึงถึงจำนวนอุปกรณ์ที่มีอยู่เมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน ความพร้อมและทันสมัยของเครื่องมือ และการใช้ได้อย่างไม่จำกัดเวลา เป็นเงื่อนไขที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาประกอบการวางแผนหรือดำเนินการสอน

3.2.5 กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนนั้นอาจจะทำให้ผู้เรียนได้ความรู้แต่ในเนื้อหาวิชาหรือทฤษฎี วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักประมวลความรู้และประยุกต์ทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติ เพื่อเป็นการฝึกฝนหาประสบการณ์ ก่อนที่จะเข้าสู่วิชาชีพคือ การจัดกิจกรรมเสริม เช่น การมอบหมายงานให้ผู้เรียนไปทำ อาจทำคนเดียวหรือทำร่วมกันเป็นกลุ่ม การพานักศึกษาไปศึกษานอกสถานที่และ

การฝึกงาน ซึ่งคงต้องพิจารณาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะวิชา

3.3 ด้านการประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผลนับเป็นความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาอีกประการหนึ่ง เพราะเป็นขบวนการที่ช่วยตัดสินความมีประสิทธิภาพในการสอน ผลการประเมินจะช่วยให้ผู้สอนได้ทราบว่า ได้ทำหน้าที่ได้ครบถ้วนเพียงใด มีส่วนที่ยังบกพร่อง หรือจะต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การเรียนของผู้เรียนและการสอนของครูบรรลุเป้าหมาย ตามต้องการ ซึ่งลักษณะการประเมินผลนั้น เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974: 298-299) ได้กล่าวถึงลักษณะการประเมินผลไว้ 2 ลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับ ดีเดคโค (De Decco 1968: 11-12) คือ

1. การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

หมายถึง การประเมินผลในขณะที่ใช้หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินการอยู่ การประเมินกระทำเพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในโปรแกรมการศึกษา เพื่อความก้าวหน้าของผู้เรียนและรู้ผลการสอนของผู้สอน เช่น การสอบกลางภาคเรียน การสอบย่อยของแต่ละหน่วยบทเรียน การให้ทำรายงานทั้งกลุ่มและเดี่ยวการอภิปรายในชั้นเรียน แต่ข้อสำคัญซึ่ง ไนทอรี่ สินลารัตน์ (2524: 171) ได้เสนอแนะไว้คือ การประเมินดังกล่าว จะต้องกระทำในระหว่างภาคเรียน และแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบ พร้อมทั้งผู้สอนนำไปใช้เพื่อประเมินผลและปรับปรุงการสอนของตน ซึ่งมีผลงานวิจัยของ แฮมเมอร์ (Hammer อ้างใน ประสาร มาลากุลฯ 2530: 11) กล่าวว่า "ผู้เรียนที่ได้รับคำชี้แจงหรือข้อคิดเห็นต่อการทำงานของตนจะมีแรงจูงใจและทำงานได้ดีขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับ การให้คะแนนแบบใดก็ไม่สำคัญเท่ากับการสื่อความหมายของคะแนนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบถึงผลการทำงานของเขา การให้รายละเอียดของผลป้อนกลับเป็นแรงกระตุ้นได้ดีกว่าคะแนนธรรมดา"

2. การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) หมายถึง

การประเมินเพื่อการดำเนินการตามแผนการต่าง ๆ สิ้นสุดลง เพื่อดูผลรวมตอนสุดท้ายของการสอนว่า ตลอดเทอมหรือตลอดภาคนี้ผู้เรียนเรียนไปแล้วได้ผลแค่ไหน ซึ่งใช้ในรูปของการสอบปลายภาค ในบางแห่งหรือบางวิชาก็ให้มีรายงานหรือโครงการประกอบ หรือให้เสนอผลงานหรือการสอบด้วยปากเปล่าพร้อมกันไป ซึ่งอาจจะเอาคะแนนสอบทุกอย่างมารวมกันหรือใช้เพียงอย่างหนึ่งอย่างใด

ประชุม ศรีสะอาด และคณะ (2521: 3-4) และสมบูรณ์ ชิดวงศ์ (2531: 103) ได้แบ่งการประเมินผลการเรียนการสอนเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งเพิ่มขึ้นอีก 1 ขั้นตอนก่อนที่จะมีการประเมินความก้าวหน้า คือ การประเมินผลก่อนการเรียนการสอน (Pre-Evaluation) เพื่อเป็นการดูสภาพพื้นฐานของผู้เรียนว่าเก่ง-อ่อนในด้านใด การสอบวัดผลนี้ไม่ได้เป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ เพราะยังไม่ได้มีการสอนในเรื่องนั้น แต่เป็นการวัดเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและจัดสถานการณ์ให้เหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เรียน

เครื่องมือสำหรับการประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนนั้นมีหลายวิธี ซึ่งผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะวิชาและแต่ละวิธีก็เหมาะสมที่จะวัดผลการเรียนของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้แตกต่างกัน อันได้แก่ ผลการเรียนด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ด้านทักษะคติและค่านิยม (Affective Domain) ด้านทักษะ (Psychomotor Domain) สำหรับการวัดผลการเรียนในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นหนักในด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) มากกว่าด้านอื่น ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการเรียนโดยทั่ว ๆ ไปมี 3 วิธีใหญ่ คือ

1. วิธีการทดสอบ (Test Method) เป็นการสอบจากชุดคำถามหรือปัญหาที่เตรียมไว้การทดสอบแบ่งออกได้หลายวิธี คือ

1.1 พิจารณาตามลักษณะการตอบ

1.1.1 สอบปากเปล่า (Oral Test) เป็นการสอบตัวต่อตัวด้วยวาจาให้คะแนนทันที

1.1.2 แบบให้เขียนตอบ (Paper-pencil Test) เช่น ข้อสอบที่ครูผู้สอนสร้างขึ้นเอง (Teacher-made Test) ใช้วัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ทั้งข้อสอบปรนัย (Objective Test) และอัตนัย (Essay Test)

1.1.3 สอบภาคปฏิบัติ (Performance Test) เป็นการวัดเพื่อดูความสามารถทางทักษะ การเคลื่อนไหว จิตใจ

1.2 พิจารณาตามวัตถุประสงค์ในการทดสอบ เช่น แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) แบบสอบทำนาย (Prognostic Test) แบบทดสอบเชิงวินิจฉัย (Diagnostic test) แบบทดสอบเชาว์ปัญญา (Intelligence Test) แบบทดสอบ

ทัศนคติ (Attitude Test) แบบทดสอบความถนัดทางการเรียน (Aptitude Test) แบบทดสอบวัดความพร้อม (Readiness Test) แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personality Test) เป็นต้น

1.3 แบบทดสอบที่กำหนดเวลา เช่น แบบทดสอบความเร็ว (Speed-Test) แบบทดสอบความสามารถ (Ability Test) เป็นต้น

2. วิธีการสังเกต (Observation Method) เป็นการประเมินผลทางด้านทักษะการแสดงออกทางพฤติกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินมีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ระเบียบระเบียนสะสม (Anecdotal Record) การศึกษาเป็นรายบุคคล (Case Study) สังคมมิติ (Sociometric Method) รายการตรวจสอบ (Check List) มาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) และประจุมอุบัติการณ์ (Critical Incident Technic) เป็นต้น

3. วิธีการผสม (Mixed Method) เป็นวิธีการประเมินที่ใช้ทั้งวิธีการทดสอบและวิธีการสังเกตผสมผสานกัน เช่น การสัมภาษณ์ เป็นต้น

การประเมินแบบอิงกลุ่มและอิงเกณฑ์

ในการประเมินผลผู้เรียนมาแล้วด้วยการใช้เครื่องมือทดสอบ ข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งคือ ผู้สอนจะใช้เกณฑ์อะไรเป็นการแสดงความแตกต่างของผลการเรียนของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งโดยทั่วไปจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลโดยอิงเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion reference) ถ้าเป็นข้อสอบก็มักจะเรียกว่า Criterion-referenced test or Master test โดยผู้สอนได้ตั้งเกณฑ์เป็นคะแนนเอาไว้ว่า ถ้าผู้เรียนคนใดที่คะแนนเข้า เกณฑ์ใดที่ตั้งไว้ก็จะแสดงผลออกมา ซึ่งมักจะใช้กับการประเมินผลแบบก้าวหน้า (Formative Evaluation)

2. การประเมินผลโดยอิงกลุ่มเป็นหลัก (Norm reference) ถ้าเป็นข้อสอบมักจะเรียกว่า Norm-Referenced test หรือ Test of relative achievement ซึ่งจะต้องใช้หลักทางสถิติที่เรียกว่า โด่งปกติ (Normal curve) มาช่วย ซึ่งมักจะใช้เมื่อให้เกรด (A, B, C, D, E) กับผู้เรียน (Blood and Budd 1972 : 42)

โดยทั่วไปแล้วมักจะใช้ผสมกัน ซึ่งต้องอยู่ในวินิจฉัยของผู้สอนที่จะต้องพิจารณาหลาย ๆ แง่ เพื่อให้ยุติธรรมและเหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด

การประเมินผลการสอนของอาจารย์

ความเชื่อที่มีต่อประสิทธิภาพของการสอนมีหลายประการ ประการแรก เชื่อว่าการสอนเป็นศิลปะเฉพาะตัว สอนกันไม่ได้ เรียนรู้กันไม่ได้ อีกประการหนึ่งเชื่อว่าถ้ามีความรู้ดีพอก็สอนได้ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ส่วนอีกทัศนะหนึ่งเห็นว่าการสอนเป็นสิ่งซึ่งปรับปรุงแก้ไขได้ ถ้าผู้สอนเข้าใจปัญหาองเห็นความสำคัญและตั้งใจที่จะปรับปรุง (Glasman and Gmelch 1976: 40) คนที่มีความคิดประเภทหลังนี้เห็นว่า การประเมินการสอนจะช่วยในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงการสอนแยกออกได้เป็น 2 แนว คือ

1. การประเมินผลเพื่อการปรับปรุงการสอนของอาจารย์เอง (Self-improvement) มุ่งที่การได้ข้อมูลเพื่อเป็นข้อติชม (Feedback) เพื่อใช้ปรับปรุงการสอน ข้อมูลอาจได้มาหลายทางเช่น ตัวอาจารย์ผู้สอน เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ว่าจ้าง จากผลการสอบของนักศึกษาและตัวผู้เรียน โดยเฉพาะข้อมูลจากนักศึกษานี้เป็นข้อมูลที่น่าสนใจและมีประโยชน์มากที่สุดเพราะ การเรียนการสอนบุคคลที่รู้เห็น เข้าใจและอยู่ด้วยกันตลอดก็คือ ตัวอาจารย์และนักศึกษา (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน 2524: 192) มีคำวิจารณ์จากหลายคนที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้นักศึกษาประเมินการสอน เช่น ไบรอนท์ (Bryant จาก Miller 1975: 30) เห็นว่า นักศึกษายังเด็กเกินไปที่จะประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ ซึ่ง มิลเลอร์ (Miller 1975: 30) ให้ข้อคิดว่า เมื่อให้นักศึกษาประเมินอาจารย์ด้านการสอนแล้วมักจะเกิดปัญหาติดตามมา ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินกับคะแนนนักศึกษาระดับชั้นของผู้เรียน ตลอดจนบุคลิกภาพ ตำแหน่งทางวิชาการ อายุ และเพศ อย่างไรก็ตาม มิลเลอร์ ก็สรุปว่านักศึกษาเป็นบุคคลที่สามารถประเมินอาจารย์ได้อย่างยุติธรรมและชัดเจนที่สุด

ข้อมูลจากการประเมินผลอาจทำได้หลายวิธี เช่น การพูดคุยโดยตัวผู้สอนเอง การใช้เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ เช่น เทป หรือ วีดีโอเทป และการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

2. การประเมินผลเพื่อการปรับปรุงบริการด้านการสอน การประเมินด้านนี้เป็นผลต่อเนื่องจากข้อที่ 1 เพราะตอนที่ประเมินการสอนจะได้ข้อมูลหรือข้อเสนอนะด้านอื่นมาด้วยซึ่งจะใช้ในการพิจารณาเปรียบเทียบเพื่อหาทางปรับปรุงการบริการด้านการสอนต่าง ๆ

นอกจากการประเมินเพื่อปรับปรุงการสอนแล้ว ผลการประเมินบางส่วนใช้เพื่อนำไปเป็นประโยชน์ในการบริหาร (Administrative decision-making) และถือเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินอาจารย์โดยทั่วไป (Faculty evaluation) รวมทั้งงานด้านอื่น ๆ ด้วย (Gustad 1961: 7) อาจแยกให้ชัด เช่น การประเมินเพื่อเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ เลื่อนเงินเดือนหรือความดีความชอบอื่น ๆ และการประเมินเพื่อจัดและคัดเลือกคนสอนที่เหมาะสม

ข้อควรคำนึงในการประเมินผลการสอน คือ ควรใช้ข้อมูลจากหลาย ๆ ด้าน และหลายวิธี และการประเมินผลไม่ควรพิจารณาเพียงคนเดียว เพราะคนอื่น ๆ อาจจะช่วยวิเคราะห์ วิจารณ์ได้มากขึ้น ช่วยให้การประเมินผลกว้างขวางและเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะตัวอาจารย์หรือผู้สอนนั้น มีความพร้อมและใจกว้างที่จะให้มีการประเมินการสอนของตนเองเพียงใด

การวัดผลและประเมินผล อาจกล่าวโดยสรุปเป็น 2 ส่วน คือ

1. การประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะการประเมินผล ได้แก่ ประเมินผลก่อนเรียน ประเมินผลระหว่างดำเนินการสอน (ประเมินความก้าวหน้า) และประเมินผลหลังเรียน (ประเมินผลสรุป)

1.2 เครื่องมือสำหรับการประเมินผลการเรียน ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ ฯลฯ

1.3 วิธีการประเมิน ได้แก่ การประเมินแบบอิงเกณฑ์ และการประเมินแบบอิงกลุ่ม

2. การประเมินผลการสอนของอาจารย์

การวัดและการประเมินผลนี้ เป็นส่วนท้ายสุดขององค์ประกอบทางการเรียนการสอน สิ่งสำคัญคือ การจะวัดผลหรือประเมินผลทั้งในส่วนผู้สอนเองหรือผู้เรียนนั้น ควรจะมีการตกลงหรือแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เพื่อทุกฝ่ายจะได้รู้ตัวและรับทราบหลักเกณฑ์ร่วมกัน เพื่อส่งผลต่อการประเมินให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และไม่มีปัญหาในด้านการสื่อสารทำความเข้าใจและการให้ความร่วมมือในภายหลัง เพราะถ้าผู้ถูกประเมินไม่รับทราบหรือเข้าใจวิธีการ ผลของการประเมินนั้นอาจจะไม่ตรงหรือนำมาใช้พิจารณาในการตัดสินใจไม่ถูกต้องนัก

เมื่อพิจารณาและดำเนินการตามวงจรการเรียนรู้การสอน ผู้สอนอาจจะแสดงให้เห็น
เรียนรู้บทเรียนและอาจมีการปรึกษาคู่ความเหมาะสมตามแต่จะตกลงกัน มักจะแจกในรูปแบบของ
ประมวลการสอนรายวิชา และเมื่อได้ดำเนินการปฏิบัติจริงครบตามวงจรทั้งหมดก็จะได้รับ
การประเมินผล เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าการจัดวงจรการเรียนรู้การสอนที่ผ่านมาได้สอดคล้อง
คล่องและบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด นอกเหนือจากวิธีการดังกล่าวแล้ว ยังได้มีการเสริม
วิธีการอีกแบบหนึ่งเพื่อเป็นการทดสอบวงจรการเรียนรู้การสอน คือ การประเมินผลการสอน
ของอาจารย์ อันจะเป็นวิธีการที่นำไปปรับปรุงและใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้การสอน
คราวต่อ ๆ ไป

4. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้การสอน

การจัดการเรียนรู้การสอน มักจะแบ่งเล็งแต่เฉพาะกระบวนการที่เกิดขึ้น
ภายในห้องเรียน โดยเฉพาะตัวผู้สอน ผู้เรียน อุปกรณ์ หรือวิธีการเรียน โดยมิได้คำนึงถึง
องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่อาจจะแสดงผลกระทบในทางตรงหรือทางอ้อมซึ่งสามารถ
แยกพิจารณาใน 3 ด้าน ดังนี้

4.1 สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน เดวิส (Davies 1981) อาจารย์
ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้การสอนจาก Indiana University ได้ให้ข้อคิดเห็นถึงปัจจัยที่มี
อิทธิพลต่อการเรียนในห้อง คือ

4.1.1 ขนาดและรูปร่างของห้องเรียน ควรมีความเหมาะสมกับ
จำนวนผู้เรียน และมีขนาดพอเหมาะที่ผู้ที่นั่งข้างหลังสามารถที่จะมองเห็นผู้สอนกระดานดำ
หรือแผนภูมิต่าง ๆ ได้ชัดเจน

4.1.2 อากาศภายในห้องเรียน อุณหภูมิภายในห้องนี้มีผลต่อการ
เรียนของผู้เรียน โดยเฉพาะห้องเรียนที่อากาศร้อนจะทำให้ผู้เรียนง่วงนอน หรืออึดอัด และ
ถ้าอากาศเย็นเกินไปก็จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัวและอาจไม่สบายได้

4.1.3 เสียง สภาพห้องเรียนบางแห่งอาจมีเสียงรบกวน ได้แก่
เสียงเครื่องปรับอากาศภายในห้องเรียน น้ดลม หรือเสียงจากภายนอกที่ผ่านเข้ามา เช่น
คนเดินผ่านหน้าห้อง หรือเสียงจากการเรียนรู้การสอนในห้องเรียนถัดไป

สิ่งต่างๆ ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนแล้วแต่มีผลต่อสมาธิหรือ การรับรู้ในการเรียนของผู้เรียน ซึ่งมักจะถูกละเลยหรือมองข้ามในประเด็นปลีกย่อยเหล่านี้

4.2 สภาพแวดล้อมภายในสถาบัน ในการจัดประเภทของพื้นที่ในการ ใช้สอยในสถาบันของ เบอร์ควิส (Bergquist 1981: 47-53) ได้กล่าวถึงพื้นที่ภายใน บริเวณสถาบันที่เป็นบริเวณที่ว่างนอกเหนือจากอาคารสถานที่เรียน และได้ให้ข้อคิดว่า พื้นที่ ว่างในบริเวณสถาบันนั้น หากรู้จักนำมาดัดแปลงใช้สอยให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาย่อมกระทำได้ เช่น สถาบันบางแห่งได้มีการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาใช้บริเวณดังกล่าวที่เหลือตั้งเป็นบริษัทจำลองเพื่อฝึกการทำธุรกิจในช่วงภาคฤดูร้อน มีการซื้อขายในสภาพการจริง หรือจัดตั้งเป็นหอพัก ที่เรียกว่า Living Learning Center นอกจากนี้การจัดบรรยากาศในสถาบันใหม่ที่นั่งพักผ่อน เช่น ชิม โต๊ะ เก้าอี้ เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้เป็นที่พักเพื่อรอชั่วโมงเรียนหรือทำงานนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันนี้ และยังได้กล่าวว่า เป็นงานที่ทำทลายความสามารถของคณาจารย์และผู้บริหารซึ่งมักจะมองแต่การเรียนการสอนในห้องเรียน ห้องทดลองหรือห้องปฏิบัติการ ที่คิดว่าเพียงพอแล้ว ซึ่งเขาได้ย้ำทัศนคติในเรื่องนี้ว่า "ขอให้ทุกคนตระหนักว่า ประสบการณ์การเรียนที่ยิ่งใหญ่สำคัญที่สุดของผู้เรียนนั้น มักจะเกิดขึ้นนอกเหนือช่วงเวลาเรียนปกติ"

4.3 สภาพแวดล้อมภายนอกสถาบัน สถาบันใดก็ตามที่ทำเลที่ตั้งล้อมรอบไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งอบายมุข มักจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนซึ่งอยู่ในวัยที่อยากเรียนรู้ไปทดลองหรือสัมผัส โดยเฉพาะในช่วงของการพักรอชั่วโมงเรียนซึ่งอาจเป็นช่วงยาวนานทำให้ผู้เรียนออกไปนอกสถาบัน และบางครั้งอาจเพลิดเพลินจนไม่กลับมาเรียน ซึ่งเรื่องนี้ทบวงมหาวิทยาลัยได้ตระหนักและให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากเกณฑ์การขอจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (ทบวงมหาวิทยาลัย ม.ป.ป. : 1-5) ซึ่งได้กล่าวถึงทำเลที่ตั้งของสถาบันว่า จะต้องตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน มีความสะดวกด้านชุมชนและสาธารณูปการ ไม่มีภัยเกิดขึ้นได้โดยง่ายเป็นแหล่งที่เหมาะสมที่จะเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการได้ดี เช่น ไม่อยู่ติดกับแหล่งเสื่อมโทรมห่างไกลจากเสียงอึกทึกครึกโครม เป็นต้น

สภาพแวดล้อมต่าง ๆ อาจไม่สามารถระบุแน่ชัดได้ว่ามีผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนการสอน แต่ก็เป็นเรื่องที่ควรจะต้องพิจารณาและให้ความสำคัญ เพราะการเรียนรู้อาจจะเกิดได้ดีหรือไม่ สภาพแวดล้อมนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพล

การจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

การจัดการเรียนในระดับอุดมศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี หรือที่เรียกว่า "ระดับบัณฑิตศึกษา" มาจากคำว่า "Graduate Student" ซึ่งแปลว่า "การศึกษาที่เกิดขึ้นหลังจากคนเรียนเป็นบัณฑิตแล้ว" ซึ่งในประเทศไทยชั้นที่จัดอยู่ในขณะนี้ มี 3 ระดับ (วิจิตรศรีสอ้าน 2523: 77) คือ

1. ระดับประกาศนียบัตร บางแห่งเรียก ประกาศนียบัตรเฉพาะ หรือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ หลักสูตร 1 ปี
2. ระดับปริญญาโท ใช้เวลาศึกษา 2 ปี
3. ระดับปริญญาเอก

ลักษณะการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนนั้นมีการเน้นใน 2 แนวทางคือ เน้นในเรื่องการวิจัย ซึ่งจะมีการทำวิจัยที่เรียกว่า วิทยานิพนธ์ และอีกแนวหนึ่งเน้นการยกฐานะวิชาชีพ

เป้าหมายในการผลิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาต่าง ๆ ก็เพื่อที่จะออกไปปฏิบัติงานวิชาชีพที่ได้ศึกษาทั้งในหน่วยงานราชการและในงานเอกชน นอกจากนี้เพื่อที่จะผลิตบุคคลที่มีความรู้สูงขึ้น ไปอีกขั้นหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการค้นคว้า การวิจัยขั้นสูง การผลิตอาจารย์ นักวิชาการ นักบริหารและผู้ประกอบอาชีพขั้นสูง เพื่อสนองความต้องการของประเทศทุก ๆ ด้าน (ชุมพลสุรินทรบูรณ์ 2523: 147) ถ้าพิจารณาในแง่ของการเรียนการสอน การคัดเลือกตัวบุคคลเข้าศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย การคัดเลือกถือเอาความสามารถทางด้านวิชาการเป็นสำคัญ ซึ่งพิจารณาได้ 2 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ของผู้เข้าเรียน เกณฑ์การคัดเลือกนั้นที่กำหนดกันได้แก่ จะต้องเป็นผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ในระดับเกียรตินิยมหรือมีการกำหนดเกณฑ์ในรูปเกรดเฉลี่ยสะสมที่จบ เช่น ต้องได้เกรดเฉลี่ยสะสมในระดับปริญญาตรี 2.70 หรือ 3.00 ขึ้นไป และบางส่วนก็ต้องการประสบการณ์ จึงมีการเพิ่มเงื่อนไขในส่วนของประสบการณ์ในการผ่านการทำงาน 1-3 ปีในด้านหรือสาขาที่จะเข้าศึกษาต่อ
2. วิธีการคัดเลือกและจำนวนที่รับเข้าศึกษา อาจมีการสอบข้อเขียน สอบภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการค้นคว้าจากตำราขั้นสูงและการสอบสัมภาษณ์เพื่อพิจารณาด้านบุคลิกภาพ ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อความหมาย ตลอดจน

ทัศนคติและค่านิยมของผู้สมัคร บางแห่งใช้สอบสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียว และจำนวนก็มีความแตกต่างกันไป

เมื่อได้มีการคัดเลือกนักศึกษาเข้ามาแล้วสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การจัดการเรียนการสอน ซึ่งไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2523: 181-183) ได้จำแนกรูปแบบการเรียนที่ประสบความสำเร็จในระดับบัณฑิตศึกษาเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. เน้นความรู้เป็นหลัก ผู้สอนจะเป็นอาจารย์ที่จบปริญญาโท ปริญญาเอกใหม่ ๆ และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ ร่วมประชุม อภิปรายกับวงวิชาการ เขียนตำรา บทความ แลกเปลี่ยนในวงวิชาชีพเสมอ ๆ ประสบการณ์ตรงมีไม่มากนัก แต่ได้ประสบการณ์ทางอ้อมจากการอ่าน ฟัง สัมมนา ทำให้มีความรู้ ความคิด วิชาการกว้างขวาง ผู้สอนในแนวนี้จะใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ แบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การอภิปราย การทำงาน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ไม่บรรยายหรืออภิปรายอย่างเดียว ส่วนด้านของความสัมพันธ์ ผู้สอนจะพยายามทำความรู้จัก เข้าใจผู้เรียน กระตือรือร้นพร้อมที่จะช่วยเหลือเห็นอกเห็นใจผู้เรียนมาก และให้ความคุ้นเคย

2. เน้นที่ประสบการณ์ของผู้สอน ผู้สอนในลักษณะนี้เป็นผู้ที่มีพื้นความรู้ดี ได้ทำงานในหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่สอนมานานพอ รู้จักที่จะประยุกต์ทฤษฎีและประสบการณ์เข้าด้วยกัน ส่วนใหญ่จะจบปริญญาโทและปริญญาเอกมานาน มีตำแหน่งหน้าที่ มีผลงาน ลักษณะการสอนส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยาย และเปิดให้ซักถาม อภิปรายเป็นครั้งคราว ไม่ค่อยมีกิจกรรมอื่น ๆ ในการสอนแต่บรรยายดี ชัดเจน เป็นขั้นตอน วิเคราะห์หรืออภิปรายเนื้อหาอย่างกว้างขวาง ผู้ฟังเข้าใจและน่าสนใจ

3. เน้นความเป็นนักวิจัยและสนใจงานวิจัยของผู้สอน โดยจะนำงานวิจัยต่าง ๆ มาสนับสนุนการสอนของตน ให้ผู้เรียนอ่าน ทำความเข้าใจงานวิจัยต่าง ๆ ผูกทดลองวิจัยในระหว่างเรียน การอธิบายชี้แจงจะต้องอาศัยผลการวิจัยสนับสนุน การดำเนินการสอนเป็นไปในลักษณะการอภิปรายทางวิชาการ โดยผู้สอนวิเคราะห์งานหรือผลการวิจัยให้ ฟัง แล้วให้ผู้เรียนอภิปรายวิเคราะห์โต้ตอบกัน โดยมีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง

ผู้สอนในลักษณะนี้ให้ความสนใจผู้เรียนน้อย สนใจงานวิจัยแต่สนุกที่จะโต้แย้งกับผู้เรียน ทางวิชาการ บรรยาย อภิปรายเล่าถึงผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา และชี้ให้เห็นถึงจุดที่ควรจะนำมาศึกษาเพิ่มเติม จากรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า บทบาท

ของผู้สอนมีอยู่มาก เช่น ผู้สอนมีความรู้เนื้อหาอย่างดี มีประสบการณ์หรือมีผลการวิจัยค้นคว้าประกอบในขณะเดียวกัน ด้านการเขียนการสอนบทบาทของผู้สอนก็ยังมีอยู่มาก เช่น ผู้สอนต้องบรรยายดี จัดกิจกรรมอย่างดี มีความกระตือรือร้น สนใจ และตั้งใจที่จะสอน

สิ่งที่น่าสนใจซึ่ง ไททอร์ย์ ลินลาธัน (2523: 184) ได้วิเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนที่ผู้เรียนมีความรู้สึกและคิดว่าอาจารย์มีความสำคัญอยู่มากในความสำเร็จของตน ซึ่งพิจารณาได้ 3 ด้าน ได้แก่

1. วิธีการเรียนการสอนยังเป็นแบบบรรยายอยู่มาก ซึ่งจะเห็นว่าผู้สอนมีบทบาทสำคัญ
2. หนังสือ อุปกรณ์ ตำราเรียน ยังมีน้อย ยังต้องพึ่งผู้สอนอยู่มาก
3. วิธีการประเมินผล ยังขึ้นกับอาจารย์ผู้สอนเป็นหลัก

ประเด็นที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จในการเรียนนั้น บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะบทบาทในการเรียนรู้เป็นของผู้เรียน การหาและได้ความรู้ขึ้นอยู่กับผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเสมือนนักวิชาการรุ่นพี่ที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ ความสัมพันธ์ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิชาการและวิชาชีพ ให้กำลังใจและช่วยเหลือกัน

ปัญหาที่จะพบในการเรียนการสอน ซึ่งก่อให้เกิดแก่ตัวผู้เรียนอาจจะพิจารณาได้ (อ่ำไพ สุจริตกุล 2523: 142) ดังต่อไปนี้

1. นิสิต 2 ประเภท ได้แก่ นิสิตนักศึกษาที่เรียนเต็มเวลาและเรียนเฉพาะตอนค่ำเนื่องจากรับราชการหรือทำงานในเวลากลางวัน ประเภทแรกไม่ค่อยมีปัญหาเท่ากับประเภทหลัง ซึ่งต้องเรียนไปทำงานไปด้วย การลงทะเบียนเรียนจึงอยู่ในขอบเขตจำกัดเมื่อเทียบกับผู้เรียนเต็มเวลา มีผลต่อการจบการศึกษาช้า และการลงทะเบียนในวิชาต่อเนื่อง และความเหน็ดเหนื่อยจากงานประจำวัน ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการค้นคว้าอ่านตำรา ทำงานเพื่อบทเรียน ทำให้ผลที่ได้ออกมาไม่เต็มที่ทั้งทางด้านการศึกษาและการงานในหน้าที่ซึ่งคงต้องปฏิบัติอยู่ประจำก็ด้อยลง คุณภาพของการศึกษาค่าจึงไม่สามารถจะทัดเทียมกับการศึกษาภาคปกติได้ (ชุมพล สุรินทรามูรณ์ 2523 : 150)

2. การศึกษาค้นคว้า การศึกษาในชั้นนี้ มิใช่จะเพ่งเล็งในด้านปริมาณความรู้ในวิทยาการ ยังต้องเน้นเป็นหนักคิด นักค้นและนักวิจัยเป็นสำคัญ แต่ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ยังเป็นสิ่งที่ขาดอยู่มากในตัวผู้เรียน อาจเป็นเพราะการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญา

ตรี ไม่ได้วิธีการสอนที่เน้นความสำคัญในเรื่องนี้ นอกจากนี้การใช้ภาษาเพื่อการพูดและการเขียน การแสดงออกซึ่งความคิดเห็น การวิจารณ์ และการติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญ ประสบการณ์ในการทำงานอาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้สามารถแสดงความคิดเห็นหรือวิเคราะห์แลกเปลี่ยนความรู้ได้ โดยเฉพาะทางด้านวิชาชีพ การมีประสบการณ์ในการทำงานจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญด้านหนึ่งที่จะส่งเสริม หรือความคิดอ่านให้มีความหนักแน่น กล้าแสดงออก และเชื่อมั่นในตนเอง

3. การเขียนวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยบางแห่งบังคับให้ผู้เรียนปริญญาโทหรือปริญญาตรี เขียนวิทยานิพนธ์ เพราะถือว่าเป็นผลงานที่สำคัญแสดงถึงความรู้และบุคลิกของผู้เรียนในสาขานั้น ๆ โดยเฉพาะเน้นให้เห็นความสามารถในการเป็นนักวิจัย เพราะถือว่าวิชาทฤษฎีและวิธีการวิจัยเป็นหลักและเครื่องมือสำคัญในการเสาะแสวงหาความรู้ และเป็นจุดสำคัญที่จะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มต่อจากสิ่งที่ตนได้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ผู้เรียนขาดความรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัย จำนวนหน่วยกิตบางแห่งกำหนดไว้แตกต่างกัน และบางแห่งมีหน่วยกิตน้อยผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญ อาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีความสำคัญมาก บางแห่งอาจารย์มักศึกษาในที่ปรึกษามาก ไม่สามารถให้คำแนะนำได้อย่างทั่วถึง และนอกจากนี้แหล่งค้นคว้าคือ ห้องสมุด มักจะมีปัญหาเรื่องหนังสือไม่มีเพียงพอ หรือการเปิด-ปิดบริการในเวลาจำกัด เช่น ปิดเร็วหรือในช่วงเย็น ในขณะที่ผู้เรียนอาจจะมีเวลาค้นคว้ามากขึ้น ถ้าขยายช่วงเวลาให้มากขึ้น

4. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและอาจารย์ การเรียนการสอนเน้นความรู้เฉพาะคน จึงไม่มีการพบปะรู้จักกันกับผู้เรียนในสาขาอื่น ๆ จะรู้จักกันเพียงผู้เรียนในสาขาเดียวกัน ในส่วนของผู้เรียนกับผู้สอนก็มีความสำคัญ เพราะจะเป็นการเสริมสร้างความคิดที่กว้างไกล มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างวงวิชาการ ตลอดจนทัศนะคติต่าง ๆ จะช่วยเพิ่มพูนความรู้และคุณภาพของผู้เรียนในระดับบัณฑิตวิทยาลัยให้มีความคิดเป็นอิสระทางวิชาการ ตลอดจนความมั่นใจในภูมิปัญญาของตนเอง และจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียนในการก้าวหน้าขึ้นเป็นนักวิชาการชั้นสูง

การจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องให้ความระมัดระวัง และมีการพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะคุณวุฒิและความสามารถของผู้สอน คุณภาพของผู้ที่จะเข้าศึกษา ตลอดจนระบบการบริหารงานและบริการเสริมวิชาการ

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันมีถึง 26 แห่ง จัดตั้งขึ้นมาตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 และพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ในสมัยก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับแรกนั้น มีสาเหตุมาจากประชาชนตื่นตัวทางการศึกษา โดยเฉพาะการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยที่มีอยู่ของรัฐในขณะนั้นจำนวนจำกัด จึงมีผู้ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยระหว่างปี พ.ศ. 2505-2508 (สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ 2509) มีจำนวนผู้ที่ไม่สามารถสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยได้ ในปี 2505 ร้อยละ 78.4 ปี พ.ศ. 2506 มีถึงร้อยละ 79.6 ปี พ.ศ. 2507 มีร้อยละ 63.7 และในปี พ.ศ. 2508 มีร้อยละ 55.4 ของจำนวนผู้มีสิทธิสมัครสอบคัดเลือก ประกอบกับผู้ที่มีฐานะดีก็ส่งบุตรหลานที่เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไม่ได้ไปศึกษา ณ ต่างประเทศ ทำให้เกิดผลเสียทางด้านเศรษฐกิจ พวกที่ฐานะไม่ดีและเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่ได้ก็อยู่ในสภาพว่างงาน หรือทำงานเล็กๆ น้อยๆ มุ่งกวาดวิชาเพื่อสอบคัดเลือกเข้าไปในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปีต่อไป (วิจิตร ศรีสอาน 2518: 36)

คณะรัฐมนตรีในสมัยนั้นจึงมีมติเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2508 ให้สภาการศึกษาแห่งชาติ หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในปัจจุบัน ดำเนินการแก้ไขและวางระเบียบข้อบังคับ ปรับปรุงพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา และมีการยกร่างพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน ซึ่งได้มีการประกาศใช้เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2512 โดยในระยะแรกเป็นเพียงสอนแค่หลักสูตรระดับอนุปริญญาและในปี พ.ศ. 2514 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้เปิดสอนได้ถึงระดับปริญญาตรี

ต่อมาเพื่อเป็นการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความเจริญมั่นคง ที่จะเอื้ออำนวยต่อการขยายกิจการ และร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย อย่างมีประสิทธิภาพ คณะรัฐมนตรีจึงลงมติให้มีการตราพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 หมวดที่ 1 มาตรา 8 ดังนี้

"สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษาส่งเสริมวิทยาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ"

ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย ที่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งสิ้น 26 แห่ง โดยมีการสอนทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท ปัจจุบันนับได้ว่า บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาที่มีบทบาทไม่แพ้ของรัฐ และมาตรฐานการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตยังมีการควบคุมและตรวจสอบจากทบวงมหาวิทยาลัยเป็นระยะ ๆ จึงเป็นหลักประกันได้ว่า อนาคตและแนวโน้มในอนาคตบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะด้านการผลิตบัณฑิตคงจะต้องเป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยของรัฐจะต้องหันมาพิจารณา หากทางร่วมมือเพื่อช่วยเหลือกันและกัน ในการจัดการศึกษาระดับสูงนี้ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อสนองตอบด้านกำลังคนต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ

ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับ ใบอนุญาตจัดตั้งและดำเนินกิจการในปัจจุบัน มีดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับ ใบอนุญาตจัดตั้งและดำเนินกิจการในปัจจุบัน

ที่	ชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	สถานที่ตั้ง	วันที่ได้รับอนุญาตจัดตั้ง
1.	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	กรุงเทพมหานคร	28 พ.ค. 2513
2.	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	กรุงเทพมหานคร	28 พ.ค. 2513
3.	สถาบันเทคโนโลยีสังคม	กรุงเทพมหานคร	28 พ.ค. 2513
4.	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	กรุงเทพมหานคร	17 มิ.ย. 2513
5.	วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ	กรุงเทพมหานคร	16 มิ.ย. 2515
6.	มหาวิทยาลัยพายัพ	เชียงใหม่	21 มี.ค. 2516
7.	วิทยาลัยเอเซียอาคเนย์	กรุงเทพมหานคร	6 ส.ค. 2516
8.	มหาวิทยาลัยเทคนิคสยาม	กรุงเทพมหานคร	28 ก.ย. 2516

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	สถานที่ตั้ง	วันที่ได้รับอนุญาตจัดตั้ง
9.	มหาวิทยาลัยศรีปทุม	กรุงเทพมหานคร	28 พ.ค. 2517
10.	วิทยาลัยแสงธรรม	นครปฐม	19 เม.ย. 2519
11.	วิทยาลัยศรีอีสาน (จирศักดิ์ ฌนาสวัสดีอุทิศ)	มหาสารคาม	23 ก.พ. 2522
12.	วิทยาลัยหัวเฉียว	กรุงเทพมหานคร	17 ธ.ค. 2524
13.	วิทยาลัยคริสเตียน	กรุงเทพมหานคร	19 ก.ย. 2526
14.	วิทยาลัยวงษ์สวัสดิกุล	นครราชสีมา	2 มี.ค. 2527
15.	วิทยาลัยศรีโสภณ	นครศรีธรรมราช	25 ก.ค. 2527
16.	วิทยาลัยรังสิต	ปทุมธานี	25 ม.ค. 2528
17.	วิทยาลัยสยามบัณฑิต	ร้อยเอ็ด	25 ม.ค. 2528
18.	วิทยาลัยเซนต์หลุยส์	กรุงเทพมหานคร	1 มิ.ย. 2528
19.	วิทยาลัยภาคกลาง	นครสวรรค์	13 ก.พ. 2529
20.	วิทยาลัยมิชชั่น	กรุงเทพมหานคร	25 มี.ค. 2529
21.	วิทยาลัยบัณฑิตพิษณุโลก	พิษณุโลก	25 มี.ค. 2529
22.	วิทยาลัยเกษมบัณฑิต	กรุงเทพมหานคร	16 เม.ย. 2530
23.	วิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร	สกลนคร	13 พ.ค. 2530
24.	วิทยาลัยโยนก	ลำปาง	12 ม.ค. 2531
25.	วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ขอนแก่น	8 มี.ค. 2531
26.	วิทยาลัยเซนต์จอห์น	กรุงเทพมหานคร	

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการเรียนการสอน

จากผลการวิจัยเป็นทีม เพื่อศึกษาถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการเรียนระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ ของชาติา บัณฑิต (2520: 109-111) สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ จริยา สิงคณา (2520: 94-97) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพประยุกต์จินตนา มาพวง (2520: 59) สาขาสังคมศาสตร์ และลัดดาวัลย์ ชมมณฑา (2520: 73-74) สาขามนุษย์ศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ อาจารย์และนิสิตระดับปริญญาตรีคณะต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ตัวแปรในแต่ละสาขาส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการพิจารณาในภาพรวมทั้ง 4 สาขาวิชา ซึ่งเป็นตัวแปรที่ผลการวิจัยออกมาตรงกัน 7 ด้าน คือ

1. ด้านอาจารย์ ได้แก่ บุคลิกภาพ ทักษะในการสอน ทัศนคติของอาจารย์ ต่อวิชาที่สอนและที่มีต่อนิสิต

2. ด้านวิธีการสอน

3. ด้านอุปกรณ์การสอน

4. ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน

5. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนิสิต

6. ด้านการประเมินผล

7. ด้านตำราเรียน

ในระดับบัณฑิตศึกษานั้น จากผลการวิจัยของ ประพัฒน์ จำปาไทย (2525: 152-175) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคที่ 1 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 615 คน โดยส่วนหนึ่งได้วิเคราะห์ถึงตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมด 16 ตัวประกอบ โดยเรียงลำดับตามค่าผลรวมความแปรปรวนร่วม จากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ

1. บทบาทและบุคลิกภาพของอาจารย์ในระดับบัณฑิตศึกษา

2. บทบาทและบุคลิกภาพเพื่อนนิสิตด้านการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา

3. สภาพห้องทำงานนิสิตบัณฑิตศึกษาที่ภาควิชาจัดไว้ให้
4. สภาพห้องเรียน
5. ด้านเนื้อหาวิชาที่จัดสอน
6. ลักษณะข้อสอบที่เหมาะสม
7. วิธีการสอนของอาจารย์
8. บุคลิกภาพของนิสิตบัณฑิตศึกษาด้านสังคมกับเพื่อน
9. หลักการประเมินผลการเรียนที่เหมาะสม
10. บทบาทของนิสิตที่แสดงถึงความมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
11. ความมีคุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ของอาจารย์ต่อนิสิต
12. การบริการวิชาการของห้องสมุด
13. การเตรียมการสอนของอาจารย์
14. การจูงใจให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
15. การจัดกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมให้ประสบการณ์แก่นิสิต
16. การจัดบรรยากาศในห้องเรียน

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาด้านต่าง ๆ นั้นอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับมากไปหาน้อย คือ ด้านอาจารย์ผู้สอน บทบาทและบุคลิกภาพของเพื่อนนิสิต การประเมินผลเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอนในรูปแบบของกระบวนการเรียนการสอนที่นิสิตมีความต้องการสอดคล้องกัน คือ อาจารย์มีความเป็นกันเองกับนิสิต เนื้อหาวิชาทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และเน้นการนำไปใช้

จากผลการวิจัยทั้งระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา สรุปได้ว่าตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนและความพึงพอใจในการเรียนการสอนนั้น มีลักษณะที่เหมือนกันคือ ด้านผู้สอน ด้านวิธีการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนิสิต ด้านการประเมินผล และที่แตกต่างกัน ซึ่งมีในระดับบัณฑิตศึกษา ก็คือ บทบาทและบุคลิกภาพของเพื่อนที่เรียนร่วมกัน

2. อาจารย์และวิธีการสอน

2.1 งานวิจัยในประเทศ

นพ ศิริบุญภาค (2526) ได้ทำการศึกษาถึงสถานภาพของอาจารย์ในสถาบันเอกชน จากเอกสารต่าง ๆ และสำรวจจากการใช้การสัมถตัวอย่างโดยการสอบถามหรือสัมภาษณ์อาจารย์ 350 คน จากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 10 แห่ง พบว่า

1. อาจารย์ประจำของสถาบันส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 มีระดับการศึกษาหรือคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ร้อยละ 41.1 มีคุณวุฒิระดับปริญญาโท และร้อยละ 2.0 มีคุณวุฒิปริญญาเอก

2. อาจารย์ประจำของสถาบันมีระยะเวลาการทำงานในสถาบันนาน ตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไปมากที่สุดคือ ร้อยละ 36.3 รองลงมาได้แก่ อาจารย์ที่มีระยะเวลาการทำงานต่ำกว่า 1 ปี 1-2 ปี 2-3 ปี และ 3-4 ปี ตามลำดับ

3. อาจารย์ประจำส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 77.1 เป็นอาจารย์ประจำที่ทำหน้าที่ด้านการสอนและการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาของสถาบันเป็นหลัก ส่วนอาจารย์ประจำอีกส่วนหนึ่งคือ ร้อยละ 13.7 ทำหน้าที่ด้านบริหารงานในสถาบันด้วย เช่น หัวหน้าสาขาวิชา หัวหน้าภาควิชาหรือคณะ เป็นต้น

4. เรื่องของการศึกษา การฝึกอบรม หรือดูงานทาง ด้านวิชาชีพ พบว่า ร้อยละ 37.4 ของอาจารย์ประจำได้รับการศึกษาอบรมทางวิชาชีพอาจารย์ภายในประเทศ และร้อยละ 7.4 ของอาจารย์ประจำได้รับจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 68.6 ของอาจารย์ประจำต้องการที่จะศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้และคุณวุฒิของตนเอง

5. อาจารย์ประจำร้อยละ 16.6 เคยได้รับเชิญไปทำหน้าที่บริการชุมชน ทางด้านวิชาการ จะมีได้รับเชิญไปสอนหรือบรรยายในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ อาจารย์ประจำ ร้อยละ 15.1 ทำงานจริง ร้อยละ 8.3 เคยเสนอรายงานต่อที่ประชุมทางวิชาการ ร้อยละ 15.1 เขียนบทความทางวิชาการ ร้อยละ 14.8 แต่งตำราหรือเอกสารประกอบการสอน และร้อยละ 6.9 ทำงานแปลเอกสาร นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 80 ของอาจารย์ประจำได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา ร้อยละ 23.4 เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร ร้อยละ 20.6 เป็นกรรมการวิชาการของคณะ และร้อยละ 7.7 เป็นกรรมการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ตนสังกัดอยู่

ในการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากผลการวิจัยของ สมหวัง ชัยตามล (2529: 65-73) ที่ศึกษาสภาพการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนในปีการศึกษา 2528 ในเชิงการเปรียบเทียบทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา โดย พิจารณาด้านเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การสอนของอาจารย์ สภาพและสถานที่ตั้ง ของสถาบัน โดยใช้แบบสอบถาม ถ้ามถึงสภาพการเรียนการสอนใน 5 ด้าน คือ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อ อุปกรณ์การ สอน และด้านการวัดและประเมินผล จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. อาจารย์ประจำที่มีระดับวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน เพศ และ ที่สอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีวิถยฐานะเป็นมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย มีทัศนะต่อการ เรียนการสอน ไม่แตกต่างกัน แต่อาจารย์ที่สอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ตั้งใน เขต- กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดมีทัศนะต่อสภาพการเรียนการสอนแตกต่างกัน

2. นักศึกษาชายและหญิง มีทัศนะต่อการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน แต่ นักศึกษาที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีวิถยฐานะเป็นมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย และ นักศึกษาที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ตั้ง ในเขตกรุงเทพมหานครกับต่างจังหวัด มีทัศนะ ต่อสภาพการเรียนการสอนแตกต่างกัน

3. อาจารย์และนักศึกษามีทัศนะต่อสภาพการเรียนการสอนแตกต่างกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้แสดงทัศนะจากผลการวิจัยว่า อาจารย์ผู้สอนของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเทคนิคกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ขาดทักษะการใช้สื่อ อุปกรณ์ประกอบการสอน อาจารย์ที่มีวุฒิทางการศึกษาและประสบ- การณ์การสอนต่างกัน มีพฤติกรรมการสอนไม่แตกต่างกัน วิธีการสอนเป็นแบบบรรยายเป็น หลัก ไม่ค่อยได้ใช้สื่อ อุปกรณ์ช่วยสอน ในด้านของผู้เรียนความสามารถทางการเรียนอยู่ใน ระดับกลางและต่ำ ไม่ค่อยสนใจในการเรียนรู้ ขาดการใฝ่ใจในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อการเรียนและตนเองมีน้อย ส่วนมากเรียนเพื่อต้องการเกรดมากกว่า ต้อง การความรู้ และในภาานสรุปนั้นผู้วิจัยเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังขาดบรรยากาศทาง วิชาการ

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

สเปนซ์ (Spence 1979: 5983-A) ได้ทดลองเปรียบเทียบการสอนที่แตกต่างกันในรูปแบบการสอนและด้านเนื้อหาการบรรยาย ผลการทดลองพบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อผู้บรรยายกลุ่มที่มีรูปแบบดีจะสูงมาก และกลุ่มผู้เรียนที่ถูกจัดไว้ในกลุ่มผู้สอนที่ใช้เนื้อหาการบรรยายที่ง่ายกว่า จะมีความคิดเห็นต่อผู้สอนโดยเฉลี่ยสูงมาก

ต่อมาในปี ค.ศ. 1982 ฮีธ และเพอร์ซี่ (Heaz and Persie 1982: 25-27) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการสอนของอาจารย์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่เรียนไม่เต็มเวลาและนักศึกษาที่เรียนเต็มเวลา พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องต่อการสอนของอาจารย์ คือ ต้องการอาจารย์ที่มีความกระตือรือร้น มีความรู้ดี มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนกว้างขวาง มีประสบการณ์ในวิชาที่สอน มีความสุขกับการสอน และต้องการเรียนเนื้อหาวิชาที่น่าสนใจ มีประโยชน์ อีกทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิชาชีพได้เป็นอย่างดี

3. ด้านผู้เรียนและปัญหาการเรียน

3.1 งานวิจัยในประเทศ

ศิริพันธ์ บำรุงทรัพย์ (2529: 87-88) ได้ทำการวิจัยโดยสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเปรียบเทียบแนวบทบาทนักศึกษาจำแนกตามเพศ ชั้นปี คณะวิชา สถานที่ตั้งของสถาบัน และรายได้บิดามารดา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นภาพของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางด้านเป็นอย่างดี ดังสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางมากที่สุด รายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่ระหว่าง 5,000-10,000 บาท ส่วนใหญ่พักกับบิดามารดาหรือบ้านญาติ นักศึกษาส่วนใหญ่สนใจกิจกรรมวิชาการ ส่วนกิจกรรมที่นักศึกษาสนใจน้อยที่สุด คือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีไทย

2. ผลการรับรู้แนวบทบาทของนักศึกษาที่มากที่สุดคือ ต้องการเรียนเพื่อฝึกฝนประกอบอาชีพ รองลงมาคือ การใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่

3. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการรับรู้ของนักศึกษา พบว่า

- 3.1 ด้านวิชาการและการศึกษา นักศึกษาชายมีการรับรู้มากกว่านักศึกษาหญิง และนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีแนวบทบาทสูงกว่าชั้นปีอื่น
- 3.2 ด้านสติปัญญา นักศึกษาชายมีมากกว่านักศึกษาหญิง คณะ ชั้นปี
- 3.3 ด้านการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรม ไปใช้ประโยชน์และการพัฒนาสังคม และด้านบทบาทที่นครงค์ทางการเมือง พบว่า นักศึกษาชายมีแนวบทบาทการรับรู้มากกว่านักศึกษาหญิงทั้ง 2 ด้าน

ด้านปัญหาของนักศึกษานั้น จิติรัตน์ จุฑาภรณ์ (2526) ได้ทำการศึกษาปัญหาพื้นฐานของการศึกษาของนักศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ ชั้นปีที่ 1 และ 2 รุ่นปีการศึกษา 2525-2526 จำนวนทั้งสิ้น 300 คน พบว่า ปัญหาสถานภาพส่วนตัวของนักศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นปัญหาสุขภาพทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอายุ นักศึกษาที่มีผลการเรียนต่างกัน ไม่มีปัญหาทางด้านนี้เลย ปัญหาสังคมในวิทยาลัย นักศึกษาที่มีผลการเรียนดีและปานกลาง ให้ความสำคัญต่อปัญหาการไม่พอใจระบบสังคมภายในวิทยาลัยที่สุด ในขณะที่นักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำให้ความสำคัญต่อการปรับตัวให้เข้ากับวิธีการเรียนการสอนของวิทยาลัยมากที่สุด ปัญหาการเรียนของนักศึกษาในวิทยาลัยปรากฏผลว่า นักศึกษาที่มีผลการเรียนดี มีปัญหาด้านวิธีการเรียนการสอนที่ไม่เป็นระบบแน่ชัดมากที่สุด ทำให้มีปัญหาทางการเรียน นักศึกษาที่มีผลการเรียนปานกลางมีปัญหาทางด้านไม่ชอบสาขาวิชาที่เรียนในวิทยาลัยมากที่สุด ส่วนนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำมีปัญหาด้านการที่ต้องใช้ตำราประกอบการเรียนยากเกินความจำเป็นมากที่สุด ปัญหาทางด้านความรู้ความเข้าใจทางวิชาการ นักศึกษาที่มีผลการเรียนดีและต่ำ มีปัญหาด้านการขาดความเอาใจใส่ในการแสวงหาความรู้ของตัวเองมากที่สุด ส่วนนักศึกษาที่มีผลการเรียนปานกลาง ไม่มีปัญหาทางด้านนี้อย่างเด่นชัด ปัญหาหลักสูตรการเรียนและบริการทางการศึกษา นักศึกษาที่มีผลการเรียนดีและต่ำ มีปัญหาที่หลักสูตรมีลักษณะเน้นการท่องจำมากกว่าเน้นความเข้าใจมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษาที่มีผลการเรียนปานกลาง ไม่มีปัญหาทางด้านนี้อย่างเด่นชัด ในส่วนของปัญหาด้านอาจารย์ผู้สอน นักศึกษาที่มีผลการเรียนดีมีปัญหาด้านเวลาให้คำปรึกษาของอาจารย์ผู้สอนมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษาที่มีผลการเรียนปานกลาง ให้ความสำคัญต่อปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษในการสอนของอาจารย์ผู้สอนมากที่สุด ส่วนนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำมีปัญหาด้านเทคนิคในการสอนของอาจารย์มากที่สุด และเมื่อสรุปผลปัจจัยที่มีผลกระทบกระเทือนต่อการ

เรียนของนักศึกษา ปรากฏว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเรียนของนักศึกษาที่มีระดับผลการเรียนดีและต่ำมากที่สุด คือ ปัญหาทางด้านอาจารย์ผู้สอน ในขณะที่ไม่มีปัจจัยใดที่มีผลกระทบต่อการเรียนของนักศึกษาที่มีผลการเรียนปานกลางอย่างเด่นชัด

ปัญหาการเรียนของนักศึกษา บางครั้งอาจจะส่งผลถึงการต้องออกจากการศึกษา กลางคัน ซึ่งได้มีผลการวิจัยในเรื่องนี้ทั้งในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษา เอกชน โดย สมหวัง นิธิยานุวัฒน์ (2523: 68-82) ได้ศึกษาสาเหตุการออกจากมหาวิทยาลัยกลางคันของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2513 และ 2514 จำนวน 161 คน โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นรายกรณี ผลการวิจัยสรุปสาเหตุการออกจากมหาวิทยาลัยกลางคันได้ดังนี้

1. การแบ่งเวลาไม่เหมาะสม และไม่ได้ตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน
2. การมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชา และคณะที่เรียน

ส่วนประกอบที่เป็นสาเหตุของการออกจากมหาวิทยาลัยกลางคัน ได้แก่ การมีพื้นฐานความรู้และสติปัญญาไม่เพียงพอ และการมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ซึ่ง อรุณช บุษยกนก (2526: 137) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการออกกลางคันของนิสิตชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2521-2524 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อการออกกลางคัน คือ

1. ความสัมพันธ์กับอาจารย์ คือ นิสิตกับอาจารย์มักได้ เกียงกัน เสมอ อาจารย์ใช้อำนาจในการสอนและปกครองมากเกินไป นิสิตมีปัญหากับอาจารย์ ถูกทำโทษ และอาจารย์มีทัศนคติไม่ดีต่อผู้เรียน
2. ทัศนคติต่อวิชาชั้น ได้แก่ มองไม่เห็นประโยชน์ ไม่เห็นแนวทางประกอบอาชีพ
3. ฐานะทางเศรษฐกิจและการเงิน ได้แก่ รายได้น้อย ขาดแคลนเงิน ต้องทำงานพิเศษ ช่วยผู้ปกครอง รับประทานอาหารบ้านมากเกินไป
4. ความสามารถของนิสิตและเนื้อหาของหลักสูตร ได้แก่ วิชาต่าง ๆ ในคณะเรียนยาก หลักสูตรวางจุดมุ่งหมายไว้สูงและเรียนยาก ผลการเรียนคะแนนต่ำ ประสบ

ความล้มเหลวในสิ่งที่ทำเสมอ

5. ความต้องการของผู้ปกครอง ได้แก่ ผู้ปกครองไม่สนับสนุนการเรียน ไม่เห็นความสำคัญของการเรียน มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคณะที่ศึกษา และให้ออก
6. ลักษณะครอบครัว ได้แก่ พื้นฐานการอบรมจากครอบครัวที่ไม่ดี ขาดความอบอุ่น
7. ทัศนคติที่ไม่ดีต่อกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ไม่พอใจระบบอาวุโส เพื่อนำต่อกิจกรรม
8. ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ได้แก่ ลำบากในการหาที่อยู่ การเดินทางไปศึกษาลำบาก

ทางด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เรณู ผลสวัสดิ์ และคณะ (2528: 38) ได้ศึกษาสาเหตุในการออกกลางคันของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย พบว่า สาเหตุเป็นเพราะ ปัญหาทางด้าน การปรับตัว มีความกังวลเมื่อใกล้สอบ ไม่ทราบว่า จะใช้เทคนิคในการศึกษาอย่างไรให้ได้ผล จำเป็นต้องเรียนบางรายวิชาที่ไม่ชอบ ไม่ทบทวนหลัง การเรียน ไม่เตรียมตัวก่อนเข้าเรียน

การที่นักศึกษาประสบปัญหาการเรียนจนถึงกับต้องออกกลางคันนี้ จากผลการ วิจัยทั้ง 3 เรื่อง ส่วนใหญ่มีปัญหที่เกิดขึ้นมาจากตัวผู้เรียนเป็นหลัก โดยเฉพาะด้านวิธีการ เรียน ความตั้งใจและทัศนคติต่อวิชาหรือคณะที่เรียน

ในระดับบัณฑิตศึกษา ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2523: 151-167) ได้ศึกษา ความต้องการและความคาดหวังของนิสิตบัณฑิตศึกษาเข้าใหม่ในปีการศึกษา 2521 คณะครุ- ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแจกแบบสอบถามในวันปฐมนิเทศ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความต้องการของนิสิตในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน นิสิตส่วนใหญ่ต้องการความรู้ที่นำไปปฏิบัติหรือใช้งานได้ พร้อม ๆ กับความรู้ที่เป็นความรู้ใหม่ ทันสมัย ในด้านผู้สอนก็อยากให้ ผู้สอนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในวิชาที่สอน มีความรู้เนื้อหา และมีการเตรียมการสอนต่าง ๆ ดี กิจกรรมการเรียนการสอน อยากให้มีโอกาสอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน ได้ ฝึกปฏิบัติด้านต่าง ๆ และศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคล ในการประเมินผลอยากให้พิจารณาทั้ง ผลสอบและการทำรายงาน บางกลุ่มไม่ขอให้มีการสอบ และบางกลุ่มอยากให้คะแนนใน การร่วมอภิปรายในชั้นเรียนด้วย

ปัญหาการเรียนในระดับบัณฑิตศึกษานั้น สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2523: 117-127) ได้ทำวิจัยโดยศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและระดับปัญหาของการบัณฑิตศึกษา ด้วยวิธีคำนวณค่าสถิติที่ต่างกัน และสำรวจปัญหาของการบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ ตามทัศนะของคณาจารย์บัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะในประเด็นวิจัยข้อหลังนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผล ดังนี้

1. นิสิตขาดทักษะในการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ขาดการติดต่อกับสมาคมวิชาชีพและหน่วยงานภายนอก
3. อาจารย์ขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการวิจัย
4. อาจารย์ไม่มีเวลาที่มุ่งให้การสอนและการวิจัย
5. นิสิตขาดความมั่นใจในตนเอง
6. บริการการเรียนการสอนไร้ประสิทธิภาพ
7. นิสิตไม่มีบทบาทในการเรียนการสอน
8. ผู้บริหารไม่สามารถมอบหมายงานอย่างทั่วถึง
9. นิสิตมีพื้นฐานความรู้ทางวิชาการไม่ดี
10. การบัณฑิตศึกษาไม่เป็นศูนย์ทางวิชาการ

3.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ในด้านของผู้เรียน โรเจอร์ (Roger 1960: 3161-A) ได้ศึกษาปัญหาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในวิทยาลัยครู โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล พบว่า นักศึกษาชายมีปัญหามากกว่านักศึกษาหญิง ประเภทของปัญหา ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการเรียน ความสัมพันธ์กับอาจารย์ การเงิน อาหาร และปัญหาอื่น ๆ ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับอาจารย์มีจำนวนข้อมากที่สุด ปัญหาการเงินมีจำนวนข้อน้อยที่สุด

ในระดับบัณฑิตศึกษา ในปี ค.ศ. 1983 มาแรสโก (Marasco 1983: 2136-A) ได้ทำการวิจัย ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยแม็กซิโก โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาประสบการณ์และความรู้ที่นักศึกษาได้รับจากสถาบันการศึกษา จุดเด่นและจุดบกพร่องทางด้านการเรียนการสอน เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นทางด้านการเรียนการสอนระหว่างนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาระดับต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นอาจารย์และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่เรียนสาขาวิชาต่างกัน และมีภูมิลาเนาต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการ สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้นักศึกษายังได้เสนอแนะว่าความคิดเห็นของนักศึกษาที่แตกต่างกันออกไปบางกลุ่มนั้น น่าจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าควรจะมีการปรับปรุงคุณภาพของอาจารย์ในด้านการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททางด้านการศึกษาวิจัย

4. การประเมินผล

ในปี ค.ศ. 1970 เบนเนทท์ (Bennett 1970: 170-179) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลของผู้สอนที่เป็นเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งพบว่า การสอนของอาจารย์ชายและอาจารย์หญิงไม่แตกต่างกัน และยังพบว่า อาจารย์หญิงให้ความช่วยเหลือเป็นกันเอง เอาใจใส่ผู้เรียนและมีความสามารถพิเศษเฉพาะตัว สูงกว่าอาจารย์ชาย ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้มีผู้ทำการวิจัยต่อมาและมีผลขัดแย้งในบางส่วนคือ ความแตกต่างการสอนของอาจารย์เพศหญิงกับอาจารย์เพศชาย คือ จอห์นสตัน (Johnston 1979: 2671-A) ได้ทำการศึกษาสภาพการเรียนการสอน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาจำนวน 2,193 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ จำนวน 30 คน ผลการศึกษานพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง

1. การสอนของอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทกับปริญญาเอก
2. การสอนของอาจารย์ที่มีอายุมากกว่า 39 ปี กับน้อยกว่า 39 ปี
3. การสอนของอาจารย์ในสถาบันที่น้อยกว่า 9 ปี กับมากกว่า 9 ปี
4. การสอนของอาจารย์ชายและอาจารย์หญิง

ต่อมาในปี ค.ศ. 1981 อ่าห์ราเรียน (Aharian 1981: 1501-1502-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบด้านเพศของอาจารย์ผู้สอน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย อาจารย์และนักศึกษาจาก 1,042 รายวิชาใน 52 ภาควิชาของมหาวิทยาลัยยอร์คจูวอชิงตัน พบว่านักศึกษามีความคิดเห็นว่า อาจารย์หญิงสอนดีกว่าอาจารย์ชาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจอห์นสตันในเรื่องความแตกต่างของผู้สอนด้านเพศ แต่เสริมให้ชัดเจนว่าอาจารย์หญิงสอนดีกว่าอาจารย์ชาย นอกจากนี้ได้ให้นักศึกษาประเมินผลการสอนของอาจารย์พบว่า

1. อาจารย์ที่สอนนักศึกษากลุ่มเล็กจะได้รับผลการประเมินสูงกว่าอาจารย์ที่สอนนักศึกษากลุ่มใหญ่
2. อาจารย์สาขาวิชามนุษยศาสตร์ จะได้รับผลการประเมินสูงสุด ซึ่งตรงข้ามกับอาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ที่ได้รับผลการประเมินต่ำสุด

จากแนวคิดและผลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศในด้านการจัดการเรียนการสอน พอดีสรุปประเด็นหลักที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการจัดการเรียนการสอน พิจารณาในด้าน
 - 1.1 วัตถุประสงค์ของการสอนของอาจารย์และเป้าหมาย ในการประกอบอาชีพ
 - 1.2 การเรียนการสอน ในด้านการดำเนินการเรียนการสอนของอาจารย์ เช่น วิธีการสอน สื่อ ความสัมพันธ์ของนักศึกษา
 - 1.3 การประเมินผลการเรียนการสอน ได้แก่ เกณฑ์การวัดผล ลักษณะข้อสอบ การประเมินผลการสอนของอาจารย์
2. ปัญหาการจัดการเรียนการสอน พิจารณาโดยองค์ประกอบในด้านความพึงพอใจ ดังนี้
 - 2.1 ด้านอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ ในด้านความรู้ ความสัมพันธ์กับนักศึกษา ความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียน การะงานสอน
 - 2.2 ด้านนักศึกษา ในด้านพื้นฐานความรู้ ความสนใจ และทุ่มเทในการศึกษา
 - 2.3 ด้านการเรียนการสอน ในด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา
 - 2.4 ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน ในด้านของสภาพสถาบัน ห้องเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

"สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ในการให้การ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย